

Leikki osana varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa

**Perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemisesta
varhaiskasvatuksessa**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

Syksy 2023

Nea Huittinen

Sosionomi (AMK)

Tekijä Nea Huittinen

Työn nimi Leikki osana varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa.
Perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemisesta

Ohjaaja Mari Korhonen

Tiivistelmä

Vuosi 2023

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten varhaiskasvattaja voi tukea lapsen leikkiä varhaiskasvatusympäristössä. Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä aihetta tarkasteltiin kasvattajan näkökulmasta, ja työssä pohdittiin varhaiskasvattajan roolia leikin tukijana ja mahdollistajana. Lisäksi tutkittiin leikin tukemiseen ja ohjaamiseen liittyviä haasteita, ohjaamisen suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta sekä oppimisympäristön merkitystä leikin tukemisessa. Opinnäytetyö pyrkii tuottamaan tietoa erilaisista leikin tukemisen ja ohjaamisen keinoista ja muistuttamaan leikin tärkeydestä ja merkityksestä lapsen elämässä ja varhaiskasvattajan työssä. Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus.

Opinnäytetyöhön kuuluvassa tietoperustassa perehdyttiin aiheeseen olennaisesti kuuluvaan käsitteistöön. Tällaisia käsitteitä ovat esimerkiksi varhaiskasvatus, perhepäivähoito, leikki, leikin ohjaaminen, varhaiskasvatussuunnitelma ja oppimisympäristö. Työhön valikoitunut teoreettinen viitekehys auttaa ymmärtämään aihetta syvällisemmin. Tutkimuksessa on perehdytty myös aiempiin tutkimuksiin aiheesta.

Opinnäytetyössä esiintyvä varhaiskasvatusympäristö on perhepäivähoito, ja haastatellut varhaiskasvattajat olivat perhepäivähoitajia. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla. Kyseessä oli teemahaastattelu, ja haastattelussa käytettiin valmiiksi mietittyjä kysymyksiä. Haastattelussa oli myös mahdollisuus kysymyksistä syntyneelle vapaalle keskustelulle. Haastattelun vastaukset analysoitiin teemoittelemalla. Tuloksissa nousi kolme pääteemaa, joita ovat kasvattajan oma asenne ja näkemys itsestään leikin tukijana, leikin tukemisen apukeinot ja leikin tukemisen pyrkimykset. Pääteemat lajiteltiin erilaisiin alateemoihin.

Teemoittelun perusteella opinnäytetyön johtopäätöksissä päädyttiin siihen, että perhepäivähoitajat pitävät leikkiä hyvin tärkeänä asiana. Leikki nähdään kokonaisvaltaisena asiana lasten elämässä, joka liittyy hyvin moneen osa-alueeseen. Kaiken kaikkiaan perhepäivähoitajat tuntuivat olevan sitä mieltä, että leikin tukeminen on toivottua ja tarkoituksellista. Leikin tukemisen koettiin olevan osa kasvattajan työtä ja velvollisuutta.

Avainsanat Varhaiskasvatus, leikki, leikin tukeminen, leikin ohjaaminen, kasvattajan rooli, perhepäivähoito, oppimisympäristö

Sivut 34 sivua ja liitteitä 6 sivua

Degree Programme of Social Services

Author Nea Huittinen

Subject Play as a part of an activity under an early childhood education plan.

Supervisors Mari Korhonen

Abstract

Year 2023

The aim of this research-based thesis was to find out how early childhood educators view children's play, and how they support it in an early childhood education environment. The goal of the study was to find out what kind of ways do the educators use to endorse the play of children. The purpose of the thesis was to encourage early childhood education workers to think about their own role as a supporter of children's play.

The thesis was carried out as a qualitative study. The research material was collected using a thematic interview. Four different early childhood educators were interviewed for the study. The interview took place at the childhood education environment mentioned, and they are the homes of the educators. The educators in question are family day care providers. To analyze the thematic interview, the method selected was thematic analysis. This thematic analysis was used to analyze the data. The knowledge basis was built around the theory of early childhood education from the perspective of play, direction of play, guidelines and directions of early childhood education and the learning environment.

Thematizing brought up three different themes about the ways the educators support children's play. The themes were educator's own approach to play, and the way they see their own role towards play. Second theme focused on the tools that the educators use to support play. Third theme was the purpose of supporting children's play. As a key conclusion it can be stated that the educators seemed to see play in a positive light and found it important to observe while children play. There is a hope that this thesis will open the eyes of the educators and make them think about their own role as a supporter of children's play.

Keywords Early childhood education, play, supporting play

Pages 34 pages and appendices 6 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus ja perhepäivähoito	3
2.1	Varhaiskasvatus	3
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelma	4
2.3	Perhepäivähoito varhaiskasvatusmuotona	5
3	Leikki varhaiskasvatuksessa	7
3.1	Leikki	7
3.2	Leikin ohjaaminen	9
3.3	Aikuisen roolit leikissä	10
3.4	Leikki ja oppimisympäristö	11
4	Aiempi tutkimus aiheesta	12
5	Tutkimuksen toteutus	13
5.1	Opinnäytetyön tutkimuskysymys ja pyrkimys	14
5.2	Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus	14
5.3	Aineiston kerääminen teemahaastattelulla	15
5.4	Aineiston analyysi teemoittelulla	17
5.5	Tutkimuseettisyys ja -kestävyys opinnäytetyössä	22
6	Tutkimuksen tulokset	23
6.1	Kasvattajan asenne ja näkemys itsestään leikin tukijana	23
6.2	Leikin tukemisessa käytetyt apukeinot	26
6.3	Leikin tukemisen pyrkimykset	29
7	Johtopäätökset	30
8	Pohdinta	32
	Lähteet	35

Liitteet

- Liite 1. Tutkimuksen saatekirje perhepäivähoidon työntekijöille
- Liite 2. Teemahaastattelu
- Liite 3. Aineistonhallintasuunnitelma
- Liite 4. Tietosuojailmoitus

1 Johdanto

Monien lastenelokuvien juonena on, että lapset pääsevät erilaisiin uskomattomiin maailmoihin ja seikkailuihin. Tämä saattaa tapahtua menemällä läpi vaatekaapista toiseen ulottuvuuteen tai esittämällä taikalampulle toiveen. Vain taivas on rajana. Näissä maailmoissa voi tapahtua vaikka mitä ja kaikki on mahdollista. Aikuiset kuvataan usein tarinoissa tylsinä ja maallisina, ja he näyttävät maan pinnalle palauttajan roolia. Aikuinen edustaa tylsää ja arkista todellisuutta, lapsi edustaa hauskuutta ja mahdollisuuksien kirjoa. Joskus taas elokuvaan tulee erilainen aikuinen hahmo, joka onkin hauska ja maaginen, ja on mahdollistamassa ja tukemassa lasten seikkailun jatkumista. Nämä ovat aika kärjistettyjä esimerkkejä siitä, miten eri tavoin aikuinen voi asennoitua lapsen leikkiin, mutta ne herättävät pohtimaan kasvattajien suhtautumista siihen myös tosielämässä.

Leikin voi nähdä lasten tosielämän kanavana vastaavanlaisiin seikkailuihin pääsemisessä. Leikki on myös lapselle luonnollinen tapa olla, elää, oppia ja ilmaista itseään. Se on hyvin kokonaisvaltainen osa lapsen elämää. Koivula ym (2022, s. 243) kuvailevat leikin osuvasti juuri kokonaisvaltaisuuden huomioiden: "Leikki on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta merkityksellinen toimintamuoto juuri siksi, että se vaikuttaa lapsen kehitykseen kaikilla sen osa-alueilla." Kuitenkin välillä tuntuu siltä, että leikkiä väheksytään, tai sen merkitystä ei ole kunnolla sisäistetty arkipäivän askareiden keskellä. Tässä opinnäytetyössä halutaan antaa aikuisille ja kasvattajille pieni muistutus siitä, kuinka tärkeää lapsille on mahdollistaa pääsy heidän maagisiin maailmoihinsa. Herätellään myös pohtimaan omaa roolia leikissä kasvattajana. Mahdollistanko taikamatolla lentelyn vai pysyykö matto tiukasti rullalla huoneen nurkassa? Aikuisella voi olla paljon erilaisia rooleja leikissä, jotkut roolit tukevat leikkiä enemmän kuin toiset. Tästä ajatuksesta heräsi opinnäytetyön tutkimuskysymys: miten varhaiskasvattaja voi tukea lapsen leikkiä perhepäivähoidossa? Tutkittava varhaiskasvatusympäristö on perhepäivähoito, ja tutkimuksen aineisto on kerätty haastatteleamalla neljää perhepäivähoitajaa. Teemahaastattelua hyödyntäen pyritään selvittämään perhepäivähoidon varhaiskasvattajien näkemyksiä ja keinoja leikin tukemiseen ja sen mahdollistamiseen. Leikki on aiheena laaja, joten opinnäytetyössä aihe haluttiin rajata juuri kasvattajien eli perhepäivähoitajien näkemyksiin liittyen leikin tukemiseen.

Opinnäytetyöhön kuuluvassa tietoperustassa on käsitelty aiheeseen olennaisesti kuuluvia käsitteitä ja ilmiöitä, joita ovat esimerkiksi varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, perhepäivähoito, leikki, leikin ohjaaminen, aikuisen roolit leikissä sekä leikki ja oppimisympäristö. Perehdytään myös aiempiin tutkimuksiin aiheesta. Sitten siirrytään

tutkimuksen toteuttamiseen, ja tutkimuksessa käytettyihin metodeihin. Tutkimuksen tulokset esitellään jaoteltuna kolmeen pääteemaan, jotka liittyvät perhepäivähoitajien näkemyksiin leikin tukemisesta. Lopuksi opinnäytetyössä on tutkimuksen johtopäätökset ja pohdinta.

2 Varhaiskasvatus ja perhepäivähoito

Opinnäytetyö sijoittuu varhaiskasvatuksen maailmaan, joten tähän liittyvää teoriapohjaa on tarpeen määrittellä tutkimuksen alussa. Käsitteitä ja teoriaa on hyvä tuntea, sillä pyritään aiheen syvälliseen ymmärrykseen ja pohtimiseen. Aivan ensimmäiseksi työssä valotetaan varhaiskasvatuksen eri määritelmiä ja varhaiskasvatusta ohjaavia lakeja, säädöksiä ja ohjeita. Tästä siirrytään varhaiskasvatussuunnitelmaan, sillä opinnäytetyössä pidetään koko ajan mukana varhaiskasvatussuunnitelman arvot. Tutkimusaineisto on kerätty perhepäivähoitajilta, joten työssä esiintyvä varhaiskasvatusympäristö on perhepäivähoito. Tästä syystä tietoperustassa avataan myös perhepäivähoidon käsitettä.

2.1 Varhaiskasvatus

Eräs varhaiskasvatuksen määrittelmä kuvailee laadukkaan varhaiskasvatuksen olevan edellytys lapsen tasapainoiselle kehitykselle ja elinikäiselle oppimiselle. Vuorovaikutus vanhempien ja muiden ympärillä olevien aikuisten kanssa on lapselle kuin voimanlähde, ja lapsi tarvitsee aikuisen kiiretöntä läsnäoloa ja kuuntelemista. Varhaiskasvatustyö on ihmissuhde- ja vuorovaikutustyötä, ja varhaiskasvatus luo pohjan ihmisen myöhemmälle kehitykselle, kasvulle ja oppimiselle. (Järvinen ym., 2013, s. 6). Juuri kokonaisvaltaisuus näkyy monissa varhaiskasvatuksen määritelmissä, yhden tällaisen mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Varhaiskasvatus koostuu kasvatuksesta, hoidosta ja opetuksesta. Hyvä hoito ja lapsen perustarpeista huolehtiminen ovat varhaiskasvatuksen perusta. (Piironen-Malmi & Strömberg, 2008, ss. 25—26)

Varhaiskasvatus on hyvän hoivan ja hyvinvoinnin edistämisen lisäksi opetuksellista ja siinä korostuu suunnitelmallisuus. Opetushallitus määrittelee varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatuksen suunnitelmalliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoivan muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa pedagogiikalla on suuri merkitys. Varhaiskasvatus kuuluu suomalaiseen koulutusjärjestelmään, ja sen voi katsoa olevan merkittävä ajanjakso lapsen kehityksen tiellä. Varhaiskasvatuksen katsotaan kattavan lapsen elämän ennen koulun aloittamista eli ikävuodet 0–6. Opetushallituksen laatimassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nähdään varhaiskasvatuksen tehtäviksi lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisen, huoltajien tekemän kasvatustyössä avustamisen, syrjäytymisen ehkäisemisen ja tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisen edistämisen. (Opetushallitus, 2022, s. 9)

Varhaiskasvatusta ohjailee myös varta vasten määritellyt lait. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) kerrotaan varhaiskasvatuksen olevan kokonaisuus, jossa pedagogiikan lisäksi korostetaan suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta. Lain tavoitteina on turvata lapsen kokonaisvaltainen kasvu, tukea oppimisen edellytyksiä, toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa, varmistaa turvallinen oppimisympäristö, taata arvostava ja riittävän pysyvä vuorovaikutussuhde lasten ja kasvattajien välillä, taata lapsen tasa-arvo ja osallisuus, kehittää lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, sekä kaiken kaikkiaan kohdata jokainen lapsi yksilönä. (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018) Varhaiskasvatuslaki mainitsee erikseen myöskin lapsen oikeuden saada pedagogista toimintaa liittyen esimerkiksi kulttuuriin, taiteisiin, liikuntaan ja leikkimiseen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 3). Täten lapsen oikeus leikkimiseen on jopa lailla määritelty.

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

Kuten edellä mainittua, varhaiskasvatusta säätelee Suomessa erilaiset lait, ohjeet ja säädökset. Jokaisen kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan, joka järjestää varhaiskasvatusta, on laadittava, valmisteltava ja otettava käyttöön varhaiskasvatussuunnitelma. Suomessa laaditaan paikallisesti varhaiskasvatussuunnitelmat, ja niiden laatimista ohjailee Opetushallituksen antamat yleiset määräykset. Nämä määräykset ovat nimeltään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, ja ne on viimeksi päivitetty vuonna 2022. Tarkoituksena perusteilla on antaa pohjustus ja toimia ohjenuorana paikallisille suunnitelmille. Perusteasiakirjasta löytyy tietoa varhaiskasvatussuunnitelmaa ohjaavasta lainsäädännöstä, ohjeita suunnitelmien laatimiseen, toteuttamiseen ja kehittämiseen. Näillä ohjeilla muovataan varhaiskasvatuksesta korkeatasoista ja tasavertaista kautta maan. (Opetushallitus, 2022, s. 9.)

Jokaisella varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on paikallisten suunnitelmien ohjailemien asioiden lisäksi varhaiskasvatuslain takaama oikeus saada kasvatusta, hoitoa ja opetusta, jossa painotetaan suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta. Näiden asioiden toteutumiseksi kaikille päiväkodissa tai perhepäivähoidossa oleville lapsille tehdään yksilöllinen, lapsen etua ajava varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelma on lapsikohtainen ja yksilöllinen, jossa etusijalla on kunkin lapsen tarpeet. Kun varhaiskasvatussuunnitelmaa laaditaan, kuullaan myös lapsen omia toiveita ja mielipiteitä. Suunnitelmassa otetaan huomioon lasten yksilöllisiä tarpeita, osaamista ja vahvuuksia. Myös lapsen kulttuurinen tausta huomioidaan, esimerkiksi lapsen äidinkieli ja uskonnolliset asiat otetaan huomioon. Suunnitelmaa tehdessä voidaan hyödyntää aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa, jos sellaista on. Suunnitelman

tekemisessä tukena on myös varhaiskasvatuksessa tehty pedagoginen dokumentointi. Varhaiskasvatussuunnitelmasta on löydettävissä lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet, ja näiden tavoitteiden edistymistä seurataan. (Opetushallitus, 2022, ss.12–13)

Leikin merkitys on erikseen tiedostettu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, ja siellä on määritelty leikkiä koskevia ohjeita kasvattajille. Leikki tunnistetaan kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä. Perusteet kuvailevat leikin yhtenä varhaiskasvatuksen keskeisistä toimintatavoista. Varhaiskasvatuksen on tarjottava kaikille lapsille mahdollisuus erilaisiin leikkeihin, ja leikki nähdään lasten tapana olla ja elää elämäänsä. Leikin avulla nähdään ja hahmotetaan maailmaa. Leikki on lapselle työkalu oppimiseen, mutta ei tietoisesti. Se on lapselle itseisarvo, joka tuottaa iloa ja mielihyvää. (Opetushallitus, 2022, ss. 42–43)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nähdään leikin olevan myös yksi varhaiskasvatuksen keskeisistä työtavoista. Pedagogista toimintaa voi ja tulisikin soveltaa leikkeihin, ja varhaiskasvattajan tulee tiedostaa erilaisten leikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Perusteissa määritellään henkilöstön, eli kasvattajien, tehtäväksi leikin turvaamisen, leikin ohjaamisen sopivalla tavalla ja jokaisen lapsen osallisuuden mahdollistamisen. Varhaiskasvattajan tehtäviin kuuluu suunnitelmallinen ja tavoitteellinen leikin kehittymisen tukeminen. Kasvattajan tulee myös ohjailla leikkiä joko ulkopuolelta tai menemällä itse mukaan leikkiin. (Opetushallitus, 2022, ss. 42–43)

2.3 Perhepäivähoito varhaiskasvatusmuotona

Varhaiskasvatusympäristön ei aina tarvitse olla perinteinen päiväkotiympäristö, vaan muitakin vaihtoehtoisia varhaiskasvatusmuotoja on olemassa. Yksi tällainen on perhepäivähoito, joka on varhaiskasvatuspalvelua, joka tapahtuu perhepäivähoitajan kodissa. Perhepäivähoito on varhaiskasvatustilanteen mukaisesti osa varhaiskasvatusta, ja sillä on pitkä historia osana suomalaista päivähoitoa ja varhaiskasvatusta. Kuten muitakin varhaiskasvatuspalveluita, myös perhepäivähoidon toimintaa ohjailee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallituksen (2023) mukaan pedagoginen toiminta on perhepäivähoitajan työssä keskeinen asia. Laadukas pedagoginen toiminta koostuu muun muassa vuorovaikutuksesta, leikistä, kohtaamisesta, osallisuudesta ja monipuolisista tekemisen, oppimisen ja kokemisen mahdollisuuksista. Perhepäivähoidon etuja ovat esimerkiksi pienet ryhmäkoot (perhepäivähoitajalla voi olla samanaikaisesti neljä hoidettavaa lasta, mukaan lukien perhepäivähoitajan mahdolliset omat lapset), ja tätä kautta mahdollisuus lasten yksilölliseen huomioimiseen. Perhepäivähoito on myös kodinomainen

ympäristö, ja perhepäivähoitaja ja muut perhepäivähoidon lapset muodostuvat lapselle usein hyvin tärkeiksi. Leikin tärkeys tunnustetaan perhepäivähoidon pedagogisen toiminnan lähtökohdissa. Oppiminen tapahtuu leikin kautta, joten hoitajalta edellytetään lasten leikin havainnoimista, läsnäoloa ja tarvittaessa leikin rikastamista. (Opetushallitus 2023)

Myös Hämeenlinnan kaupunki määrittelee perhepäivähoidon kaupungin tuottamaksi varhaiskasvatuspalveluksi, joka tapahtuu perhepäivähoitajan kotona. Ryhmään voi kuulua enintään neljä kokopäiväistä hoitolasta, ja perhepäivähoidossa olevat lapset ovat alle kouluikäisiä. Hämeenlinnan kaupunki määrittelee perhepäivähoidon tavoitteelliseksi ja ammatilliseksi kasvatustyöksi, jossa lapset saavat yksilöllistä kasvatusta, hoitoa ja opetusta. Painotus on hyvän lapsuuden tukeminen, sekä kehityksen, kasvun ja oppimisen turvaaminen. Perhepäivähoidossa toteutetaan kiinteää kasvatussyhteistyötä vanhempien kanssa, ja hoidossa noudatetaan Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa. (Hämeenlinna kaupunki, 2023)

3 Leikki varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyön päämääränä on tutkia leikin tukemista varhaiskasvattajan näkökulmasta, joten olennaista on avata leikkiä käsitteenä ja tarkastella leikin eri teorioita. Teoriapohjassa avataan leikkiin kuuluvaa käsitteistöä ja ilmiöitä, kuten leikin ohjaaminen, aikuisen roolit leikissä ja oppimisympäristö.

3.1 Leikki

Leikki on määritelty suureksi mysteeriksi, ja arvoitukseksi, jota emme kunnolla pysty selittämään, mutta jonka arvoituksellinen maailma ansaitsee huolellista tarkastelua. Leikin määrittelemisen on haastavaa, mutta usein määritteleviksi tekijöiksi nousee vapaaehtoisuus, mielekkäisyys, sisäinen motivaatio ja leikin itseisarvo. Lapset oppivat leikin kautta, ja siksi leikki ja sen ohjaaminen ja havainnoiminen ovat kasvattajan tärkeitä työvälineitä. Leikki on merkityksellistä lapsen kasvua ja kehitystä ajatellen. Leikki tarkoittaa myös eri asioita eri lapsille; yhden leikki voi olla toiselle yhdentekevää. Sille olennaista on sosiaalisuus ja vuorovaikutuksellisuus, lapsi oppii ottamaan toiset huomioon ja luomaan ystävyys-suhteita. (Jantunen ym., 2019, s. 7) Leikkiminen toimii lapsen keinona sisäistää ja ymmärtää ympärillä olevaa maailmaa, ja sisäistää uutta tietoa ja asioita. Lapsi heijastaa kokemiaan ja havainnoimiaan asioita leikkiin. Leikki on lapselle jäljittelyä, hän kopioi ympärillä tapahtuvia havainnoimiansa asioita. Leikissä lapsi on kontrollissa, hän saa itse päättää mitä tehdään ja miten tehdään. Leikin voi nähdä itseilmaisun välineenä, jonka avulla lapsi muodostaa omia sisäisiä maailmojaan. Leikki kuljettaa lapsen mielikuvituksen maailmaan. Siellä lapsen ongelmanratkaisu ja luova ajattelu kehittyvät. Leikin voi nähdä opetuksellisena, luovana ja tuottavana toimintana, jossa usein on erotettavissa selkeästi alku ja loppu. (Helenius & Lummelahdi, 2013, s. 14)

Valloittava Varhaiskasvatus -teos kuvailee leikin olevan lapsen kasvun ja kehityksen kannalta erityisen merkityksellinen toimintamuoto, sillä leikki vaikuttaa lapsen kehitykseen kaikilla sen osa-alueilla. Leikissä tapahtuu ajattelua, oppimista, ongelmanratkaisua. Se edistää myös lapsen kielen ja kommunikaation kehittymistä, vaikuttaa sosiaalisten taitojen, moraalin ja tahdon muovautumiseen, rakentaa persoonallisuutta ja minuutta, luo tunnekokemuksia ja vaikuttaa emotionaaliseen kehitykseen. Leikki vaikuttaa myös luovuuteen ja mielikuvituksen kehitykseen. Leikki on fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen olemisen ja elämisen tapa, jolla on vaikutusta lapsen persoonan muovautumiseen. Se

vaikuttaa lapsen kehitykseen kokonaisvaltaisesti monesta eri näkökulmasta katsottuna. (Koivula ym., 2022, s. 243)

Leikin tutkimus ja teoriat ovat monitieteisiä. Perustaa leikin tutkimukselle ovat luoneet esimerkiksi Friedrich Fröbel vapaata leikkiä korostaen, Jean Piaget kehityspsykologisesta näkökulmasta, sekä Lev Vygotsky kulttuurihistoriallisella tasolla. Vapaan leikin käsite liittyy Friedrich Fröbeliin. Fröbelin pedagogiikassa leikillä on keskeinen asema, se on lapsen luonnollinen tapa ilmaista itseään. Fröbel tunnistaa leikin lapsen elämän pääsisältönä, ja kehityksen korkeimpana asteena, lapsen puhtaimpana ja henkisimpänä tuotteena. Sen päämäärä on tuottaa lapselle iloa, mielihyvää, rauhaa ja vapautta. Fröbel korostaa vanhempia ja kasvattajia hakemaan yhteyttä lapsen ajatteluun leikin avulla. (Lindqvist, 1998, s. 47)

Piaget puolestaan näkee, että leikki on heijastus lapsen ajattelulle, ja hän korostaa kognitiivista leikkiteoriaa. Piaget on kuvaillut kolmea lapsen kehitykseen liittyvää leikkiteoriaa. Hän on nimennyt leikin kehitysvaiheet, jotka ovat harjoitteluleikki, symbolileikki, roolileikki ja sääntöleikki. Sensomotorinen mielihyvän tunne on sidoksissa harjoitteluleikkiin. Symbolein ajattelemisen kyky taas kehittyy symbolileikissä, ja sääntöleikkiin liittyy järjestelykyky. Teoriassaan Piaget korostaa, että lapselle on tärkeä luoda edellytykset, jotka mahdollistavat kehityksen. Kasvattaja on leikissä ulkopuolisena ja mahdollistaa virikkeitä tarjoamalla tarvikkeita. (Lindqvist, 1998, s. 51)

Vygotskyn mukaan leikki kuljettaa lapsen kehitystä, ja hän on esittänyt ajatuksen lähikehityksen vyöhykkeestä. Lähikehityksen vyöhyke mahdollistaa lapsen suoriutumisen asioista, jotka olisivat muutoin liian hankalia. Lähikehityksen vyöhyke-ajatuksessa on nähtävissä kaksi tasoa liittyen lapsen kehitykseen ja osaamiseen. Ensimmäinen taso on lapsen nykyinen ja jo saavutettu taso. Tällä kehitystasolla oleva lapsi selviää hänelle annetuista tehtävistä jo melko itsenäisesti. Toiselle, eli mahdollisen kehityksen tasolle lapsi voi päästä aikuisen ohjaamana. Vygotskyn näkemyksen mukaan kasvatuksen tulee kulkea ennen lapsen kehitystä. Tämän takia opetusta ja kasvatusta ei tulisi suunnata lapsen jo saavuttaman kehitystason kohdalle, vaan sen yläpuolelle. Lähikehityksen vyöhyke voidaan avata lapselle hyödyntäen leikkiä. Lähikehityksen vyöhykkeellä lapsi muun muassa omaksuu taitoja, jotka ovat seuraavan kehitysvaiheen kannalta tarpeellisia. (Jantunen ym., 2019, s. 22)

Leikkiä on monenlaista, ja se mahdollistaa moninaiseen ilmaisuun. Jokaisella lapsella on oikeus ilmaista itseään leikin kautta. Leikin luokittelu auttaa aikuista tunnistamaan eri leikkejä ja leikkimisen kehitystä, jonka avulla on helpompi päästä sisään lapsen maailmaan. Lapsen

ensimmäinen ikävuosi keskittyy oman kehon haltuun ottamiseen. Oman kehon rajoja ja liikkeitä opetellaan vuorovaikutuksessa vanhempien ja muiden kasvattajien kanssa. Noin kahden vuoden iässä lapsi pystyy jo jonkinlaiseen rinnakkaisleikkiin toisen lapsen kanssa, vaikka se ei siltä ulospäin näyttäytyisikään. Toisen vuoden iässä lapsen leikki alkaa keskittyä ympäristön ja esineiden ominaisuuksien tutkimiseen. Toiminta on jo suunnitelmallisempaa, ja mielikuvitusleikki alkaa. Kolmen vuoden iässä taas alkaa sosiaalinen leikki. Sosiaalisessa leikissä, eli yhteisleikissä, opitaan ottamaan leikkikaverit huomioon ja neuvottelemaan. Opetellaan sääntöjä ja harjoitellaan roolileikkiä. Viisi- ja kuusi- vuotiaiden lasten leikki voi olla jo melkein mitä vaan, ja leikin kulku on hyvin loogista. Leikki alkaa tietyistä paikasta, ja voi päättyä minne vaan. Tärkeintä on leikki itsessään. (Mäkelä, n.d.)

3.2 Leikin ohjaaminen

Leikin havainnoiminen ja ohjaaminen kuuluvat olennaisena osana aikuisen rooliin sensitiivisenä kasvattajana varhaiskasvatusympäristössä. Leikin ohjaaminen kuuluu leikin tukemiseen. Leikkitaidot, vuorovaikutustaidot ja vertaisryhmässä toimiminen kertovat kasvattajalle paljon lapsen sosiaalisesta kehityksestä ja hänen tunne-elämästään. Leikissä on myös näkyvillä lapsen moraalien kehittymisen vaihe, eli esimerkiksi oikean ja väärän erottaminen ja toisen auttaminen. Leikkiryhmien muodostaminen ja lasten sosiaalisten suhteiden tukeminen ovatkin kasvattajan tärkeimpiä tehtäviä. Leikin ohjaukseen kuuluu leikin ajan ja paikan miettiminen. Lapselle pitää tarjota mahdollisuuksia leikkiä eri paikoissa leikin edellyttämällä tavalla. Ohjaukseen kuuluu sen pohtiminen, miten lasten omia leikkiteemoja voi yhdistää aikuisen suunnittelemaan ja ohjaamaan toimintaan. Lapsen vapaa leikki ja ohjattu toiminta eivät saa olla ristiriidassa keskenään, eikä toista voi arvottaa tärkeämmäksi. Ohjatun toiminnan ei tulisi sulkea pois vapaata leikkiä. Leikin ohjaukseen kuuluu myös sopivan välineistön ja materiaalin varmistaminen lapsille. (Piironen-Malmi ym., 2008, ss. 89–90)

Pedagoginen osaaminen on tarpeen, kun kasvattaja ohjaa lapsen leikkiä. Pedagogisessa osaamisessa avainasemissa ovat muun muassa lasten perusteellinen tunteminen, kehityspsykologian tietämys, oppimisprosesseissa tapahtuvien asioiden ymmärrys, sekä leikin lajien, teorioiden ja prosessien hallitseminen. Leikin ohjaamiseen liittyvät taidot kehittyvät koko ajan niitä harjoittamalla. Leikin ohjaamisessa on hyvä korostaa jatkuvasti tapahtuvaa leikin havainnoimista ja lasten perusteellista tuntemusta. Havainnoiminen on edellytys leikin ymmärtämiselle, ja ymmärtäminen taas leikin ohjaukselle. Kasvattajan tulee ymmärtää havainnoimisen kautta, milloin hänen on sopiva hetki liittyä lasten leikkiin, ja onko

hän tervetullut mukaan. Oppimista edistävien leikkihetkien onnistuminen vaatii suunnittelua, ja työntekijöiden keskinäistä työnjakoa ja vastuista sopimista. Kasvatustyössä tiimin ja sen toimivuuden tärkeys korostuu. Kasvattajan tulee nähdä leikin ja oppimisen yhteys, ja rikastuttaa leikkiä kulloinkin tarvittavalla sisällöllä. (Koivula ym., 2017, s. 147)

Kasvattajan tulisi leikin ohjaamisessa ottaa huomioon lapsen näkökulma. Leikin rakennusvaiheessa on hyvä huomioida jokaisen lapsen leikkiin tuomat henkilökohtaiset merkitykset, eikä rakentaa leikkiä täysin valmiiksi lasten puolesta. Aikuinen ei voi leikkiä lapsen puolesta, vaan lasten omalle luovuudelle on annettava tilaa. Rikkaan leikkimiljöön varmistaminen on tärkeää. Lasten keskinäiset suhteet ovat merkityksellisiä leikin ohjaamisessa. Onko kasvattajan tarpeen määrätä, kenen kanssa lapsi ryhmässään minäkin päivänä leikkii? Vai pitäisikö siihen pyrkiä, ettei lasten suhteita ehdoin tahdoin katkaistaisi siirroksilla ja ryhmien hajottamisella? Lasten väliset suhteet ovat leikin ydinainesta parhaimmillaan. Näiden suhteiden varassa syntyvät leikki-ideat ja leikin rooleja jaetaan. Syntyy myös lasten keskinäistä vuorovaikutusta. (Helenius & Lummelahti, 2013, ss. 55—56)

Pienten lasten leikin ohjaaminen vaatii erityistä huomiota kasvattajalta. Pieni, puhumaton lapsi vaatii erityisesti aikuista huomaamaan lapsen aloitteet, ja toimimaan alkuunpanijana, osallistujana ja välttämättömänä voimana. Lapsen aloitteet toimivat aikuisen ohjauksen ohjenuorina. Aikuisen osallistuminen on välttämätöntä, jotta pienen lapsen osallisuus toteutuu. Aikuinen huolehtii siitä, että lapsi saa toteuttaa leikkiaikeensa. (Helenius & Lummelahti, 2013, s. 79)

3.3 Aikuisen roolit leikissä

Aikuisten ja kasvattajien on todettu kokevan epävarmuutta omasta roolistaan lapsen leikissä. Aikuisesta saattaa tuntua jopa turvallisemmalta pysyä niin sanotusti omalla reviirillään, ja hän voi kokea joutuvansa oman mukavuusalueensa ulkopuolelle. Vaikka kasvattajat pyrkivätkin tukemaan lapsen leikkiä, voi leikin pedagogiikasta usein puuttua johdonmukaisuus ja selkeys. Tämä herätteleekin miettimään, että kenelle leikki oikeastaan kuuluu? Kuuluuko leikki aikuiselle? Ja jos kuuluu, niin millainen aikuisen rooli on? Kasvattajat eivät välttämättä halua keskeyttää hyvin soljuvaa vapaata leikkiä, ja leikkiin puututaan vain riita- ja konfliktitilanteissa. Aikuinen saattaa helposti tällöin jäädä vain havainnoijan rooliin. Tämä heijastaa toisaalta itsenäisen ja aktiivisen lapsen arvostamista, mutta myös ajatusta siitä, ettei aikuisen rooli leikissä olisi tärkeä, vaan jopa haitallinen. (Koivula ym., 2017, s. 142)

Pitäisikö leikin siis kuulua enemmän vai vähemmän aikuiselle? Tutkimustieto on osoittanut leikin sujuvan paremmin kasvattajan osallistuessa siihen. Lapset oppivat leikissä enemmän kasvattajan tukiessa sitä. Tämän tiedon valossa voi sanoa, että aikuisen roolilla on merkitystä leikissä. Sivustaseuraajan rooli voi joidenkin näkemysten mukaan olla jopa pedagogista laiskuutta. Lev Vygotskyn teoria lähikehityksen vyöhykkeestä tukee juuri tätä ajatusta. Lapsen toimiessa ja leikkiessä vuorovaikutuksessa, hän omaksuu kasvattajan ohjauksen kautta kulttuurisia toiminta- ja ajattelutapoja. Aikuisen leikkiessä lapsen kanssa, hän mahdollistaa siis samalla lapselle lähikehityksen vyöhykkeen, ja sitä kautta mahdollisuuden lapselle viedä kehitystään eteenpäin. (Koivula ym., 2017, ss. 142–143)

Millaisia eri rooleja kasvattaja voi siis ottaa lapsen leikissä? Nimettyjä rooleja on monia, kuten käynnistäjä, mahdollistaja, estäjä, rinnakkaisleikkijä, poliisi ja niin edespäin. Tärkeää on kuitenkin miettiä aikuisen eri roolien vaikutuksia eri näkökulmista. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen Soccan vuoden 2016 tutkimusraportissa on esitetty ajatus kasvattajan roolin leikkiä edistävästä ja rajoittavista tekijöistä kolmella eri alueella. Näitä alueita ovat asenteelliset, rakenteelliset ja toiminnalliset ulottuvuudet. Kasvattajien leikkiä kohtaan olevien asenteiden ollessa positiivisia ja leikin arvostaminen selkeää, olivat kasvattajat huomattavasti suuremmassa määrin mukana leikissä erilaisissa rooleissa. Kun kasvattajan asenne ja arvostus leikkiä kohtaan oli epäselvää, ajateltiin leikin olevan enemmänkin lasten keskinäistä toimintaa. Tässä tapauksessa kasvattajien osallistuminen oli harvemmin esiintyvää. Rakenteellisella ulottuvuudella taas aikuisten osallistumiseen leikkiin vaikuttivat aikataulut, tilat ja muut työt. Toiminnallisen ulottuvuuden näkökulmasta katsottuna suurta merkitystä leikin eteenpäinviemisessä ja rajoittamisessa näyttelivät vuorovaikutus ja ohjauk käytännöt. (Turunen, 2016, s. 5)

3.4 Leikki ja oppimisympäristö

Leikki lähtee lapsesta, mutta muut tekijät voivat sekä mahdollistaa että rajoittaa sitä. Toiset lapset, aikuiset, tarjolla oleva leikkivälineistö sekä leikkiympäristö vaikuttavat leikin toteutumiseen ja säätelyyn. Tätä kaikkea pitää sisällään oppimisympäristö, jolla on olennainen osa leikin toteutumisessa. Lapselle merkityksellistä on leikin ja oppimisympäristön antama toiminnan, keksimisen ja löytämisen ilo, ja mahdollisuus mielikuvitukseen ja luovuuteen. (Helenius & Lummelahdi, 2013, s. 9) Leikkiä tukevan oppimisympäristön mahdollistaminen on yksi varhaiskasvattajan tehtävistä.

Toki varhaiskasvatusympäristöissä on usein tiettyjä olosuhdetekijöitä, joille ei välttämättä mahda mitään. Tällaisia ovat esimerkiksi ryhmäkoot, päiväjärjestykset, tilat ja niiden

jakaminen ja henkilöstöön liittyvät asiat. Näistä huolimatta on monia asioita, joihin varhaiskasvattaja voi oppimisympäristössä vaikuttaa. Rikkaan leikkimiljöön varustaminen on olennaisen tärkeää. (Helenius & LummeLahti, 2013, s. 56) Hyvin mietitty, varusteltu ja lapsen luovuutta ja mielikuvitusta edistävä oppimisympäristö mahdollistaa erilaiset leikit ja kutsuu lasta leikkimään. Oppisympäristön suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös turvallisuus ja terveellisyys. Ulkoisilla puitteilla on suuri merkitys leikin toteutumisen kannalta. Aikuinen voi monilla tavoilla vaikuttaa oppimisympäristöön, ja rakentaa sitä lasten mielenkiinnonkohteiden mukaan. Esimerkiksi kun koko lapsiryhmä kiinnostuu jostakin erityisestä aiheesta, se helpottaa aikuisen mukana leikkimistä. Kasvattajan on sujuvampi ohjata leikkiä eteenpäin, kun hän tietää lasten mielenkiinnon kohteet. (Koivula ym., 2022, s. 386)

Leikkiympäristö voidaan siis rakentaa leikin kehittelyä inspiroivaksi, eri leikeille sopivaksi. Pitkäkestoisen leikin jatkuessa aikuinen voi tuoda mukaan uusia inspiroivia elementtejä, tavaroita ja asioita. Samalla voidaan päästä pedagogisten tavoitteiden täyttymiseen. Näitä voivat olla esimerkiksi osallisuuden vahvistaminen leikissä, leikkitaitojen tukeminen ja vahvistaminen, sekä roolileikin juonen yhteinen kehittely. (Koivula ym., 2022, s. 386) Oppimisympäristöllä ja sen ominaisuuksilla ja näitä muokkaamalla kasvattajalla on siis mahdollisuus vaikuttaa lasten leikkiin eri tavoin.

4 Aiempi tutkimus aiheesta

Leikin tukemisesta perhepäivähoidossa löytyy varsin tuore tutkimus vuodelta 2022. Kyseisessä tutkimuksessa aihe on rajattu kuitenkin omaehtoiseen leikkiin, joten aihe on hiukan erilainen kuin omassa tutkimuksessani, jossa tarkastellaan muunlaistakin kuin omaehtoista leikkiä. Enemmän tutkimuksia löytyy leikin tukemisesta ylipäätään, eri näkökulmista katsottuna. Tässä kappaleessa esitellään muutamia tutkimuksia, joiden voidaan katsoa olevan samankaltaisten asioiden äärellä.

Tuorein ja kenties samankaltaisin tämän tutkimuksen kanssa on lida Kirvelän ja Päivi Törmälän opinnäytetyö omaehtoisesta leikin tukemisesta perhepäivähoidossa (2022, s. 2). Tutkimuksellinen opinnäytetyö pyrki ottamaan selvää siitä, minkälaisia erilaisia rooleja perhepäivähoitajat ottivat omaehtoisessa leikissä. Työssä pyrittiin myös selvittämään eri tekijöitä, jotka tukevat lasten omaehtoista leikkiä perhepäivähoitoympäristössä. Päämääränä oli muodostaa näkemys perhepäivähoitajien rooleista omaehtoisessa leikissä, ja saada selville heidän omaan kotiinsa ja työympäristöönsä liittyviä kehittämistoiveita. Opinnäytetyössä tutkimusaineisto oli kerätty kahta menetelmää käyttäen, eli havainnoimalla

leikkiympäristöä, ja teemahaastattelulla. Aineiston analysoimiseen käytettiin teemoittelua. Teemoittelussa saatiin erilaisia teemoja liittyen kasvattajien rooleihin ja leikkiympäristöön. Tutkimuksessa on paljon samankaltaista kuin tässä tutkimuksessa. Siinä on käytetty teemahaastattelua ja teemoittelua, mutta tuloksissa on eroavaisuuksia ja tutkimuksessa asioita on tarkasteltu eri näkökulmista.

Niina Laine (2021, s. 2) taas on tutkinut opinnäytetyössään leikin tukemista oppimisympäristön näkökulmasta. Hänen tutkimuksessaan oli tarkoitus saada selville, millaisena varhaiskasvattajat näkivät leikin kunnallisessa päiväkodissa 1—5-vuotiaista lapsista koostuvissa ryhmissä. Tutkimuksessa selvitettiin työntekijöiden näkemyksiä siihen, millainen on hyvä leikin fyysinen oppimisympäristö, ja millaisena varhaiskasvattajien roolit nähtiin lasten leikeissä. Pyrkimyksenä oli myös miettiä, että ovatko kunnallisten päiväkotien fyysiset oppimisympäristöt leikkiin houkuttelevia ja sitä tukevia. Tutkimuksessa aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, ja analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Tutkimuksessa päädyttiin siihen tulokseen, että päiväkodin kasvattajat näkivät leikin merkityksellisenä osana varhaiskasvatusta. Kasvattajat myös tiedostivat leikin merkityksellisyyden lapsen kehityksessä.

Katja Ilkanheimo (2018, s. 2) puolestaan on perehtynyt varhaiskasvattajien rooleihin päiväkodin leikki toiminnassa. Hän pohtii opinnäytetyössään leikin merkityksellisyyttä päiväkodissa tapahtuvassa leikkitoiminnassa. Hän tarkastelee myös varhaiskasvattajien eri rooleja leikissä. Ilkanheimon pyrkimyksenä oli tuoda esille varhaiskasvattajien näkemyksiä siitä, miten he voivat mahdollistaa pitkäkestoisen leikin tukemisen päiväkodissa. Työssä myös muistuteltiin leikin merkityksestä liittyen lapsen hyvinvointiin, kehitykseen ja oppimiseen. Aineistonkeruumenetelmänä työssä oli kyselylomake, joka koostui avoimista kysymyksistä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä ja teemoittelulla. Tuloksissa oli näkyvillä näkemys siitä, että leikillä on merkittävä rooli lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa.

5 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus on toteutettu laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Kvalitatiivinen lähestymistapa on sopiva, koska pyritään aiheen syvälliseen ymmärtämiseen ja pohtimiseen. Opinnäytetyön pyrkimys on selvittää, miten varhaiskasvattaja voi tukea lapsen leikkiä varhaiskasvatusympäristössä. Tutkimuksen varhaiskasvatusympäristö on perhepäivähoito, ja tutkimus on toteutettu yhteistyössä perhepäivähoitajien kanssa.

Tässä luvussa perehdytään myös tutkimuskysymykseen, opinnäytetyön pyrkimykseen, laadulliseen tutkimukseen, aineiston keräämiseen teemahaastattelulla, sekä saadun aineiston analysoimiseen teemoittelun keinoin. Lisäksi tutustutaan opinnäytetyötä ohjaileviin tutkimuseettisiin periaatteisiin.

5.1 Opinnäytetyön tutkimuskysymys ja pyrkimys

Tutkimus lähtee usein tutkijaa askarruttavista ongelmista tai kysymyksistä. Mitä tutkimuksen tekijä haluaa lähteä selvittämään, ja millä keinoin hän aikoo tämän tehdä? Tässä opinnäytetyössä halutaan selvittää perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemiseen.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykseksi muodostui: Miten varhaiskasvattaja voi tukea lapsen leikkiä perhepäivähoidossa?

Tutkimuskysymyksen ohjaamana lähdetään selvittämään varhaiskasvattajien, eli tässä tapauksessa perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemisesta ja mahdollistamisesta perhepäivähoidossa. Leikin tukemista ja mahdollistamista tutkitaan perhepäivähoitajien perspektiivistä, ja pääpainona on nimenomaan heidän roolinsa, näkemyksensä ja näkökulmansa. Heidän näkemyksiään aiheeseen on selvitetty haastattelemalla neljää perhepäivähoitajaa. Tarkoituksena on selvittää perhepäivähoitajien mielipiteitä ja asennoitumista liittyen leikin tukemiseen, ohjaamiseen ja näissä esiintyviin haasteisiin. Selvitetään myös perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemisen suunnitelmallisuuteen ja tavoitteellisuuteen, sekä oppimisympäristön merkitykseen leikin tukemisessa.

Työn päämäärä on tuottaa tietoa leikin tukemisen keinoista kasvattajan näkökulmasta. Tavoitteeseen kuuluu olennaisesti leikin tärkeyden korostaminen, ja leikin tärkeydestä muistuttaminen lasten kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa ja kehityksessä. Työ pyrkii herättelemään ajattelemaan leikkiä syvällisemmin, ja pohtimaan kasvattajan roolia leikin tukijana ja mahdollistajana.

5.2 Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus

Kyseessä on tutkimuspainotteinen opinnäytetyö. Opinnäytetyössä pyritään tutkittavan aiheen, eli leikin tukemisen, syvälliseen ymmärtämiseen ja pohtimiseen. Tästä syystä työ on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Usein laadullinen tutkimus tutkii ihmistä, ihmisenä oloa ja ihmisten elämään kuuluvia ilmiöitä. Tyypillisesti laadullinen tutkimus pyrkii tarkasteltavan

ilmiön ymmärtämiseen tutkimuksessa esiintyvien tutkittavien perspektiivistä. (Aaltio ym., 2020, s. 11) Laadullista tutkimusta on kutsuttu ilmiötä ymmärtäväksi tai selittäväksi tutkimukseksi. Ihmistä tutkivien tieteiden tutkimuksessa käytetään ymmärtämistä metodina, jossa eläydytään tutkimuskohteeseen liittyviin asioihin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi motiivit, ajatukset, tunteet ja henkinen ilmapiiri. Ymmärtämiseen liittyy myös aikomuksellisuus, eli se että ymmärrämme jonkin tietyn asian tarkoituksen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 55).

Tässä opinnäytetyössä tutkittavat ihmiset ovat perhepäivähoitajat ja tutkittava ilmiö on heidän kokemuksensa ja näkemyksensä leikin tukemisesta. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu usein kiinnostus tutkimuksen kohteena olevien ihmisten näkemyksiin, mietteisiin, ajatuksiin ja toiveisiin. Laadullinen tutkimus on kiinnostunut niistä merkityksistä, joita tutkittavat henkilöt antavat tutkittavalle ilmiölle. Pyrkimyksenä on tuottaa monipuolista, syväluotaavaa ja yksityiskohtaista tietoa tietyistä asiasta. Tieto hankitaan henkilöiltä, jotka liittyvät tähän ilmiöön toimiessaan omassa luonnollisessa ympäristössään. (Aaltio ym., 2020, s. 11, 16)

Laadullinen tutkimus on saanut vaikutteita filosofiasta, psykologiasta, sosiologiasta, antropologiasta ja kasvatustieteistä. Niinpä laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein eri menetelmiä, joissa voi olla eroja tai päällekkäisyyksiä, jolloin tutkijan on tunnettava menetelmät voidakseen soveltaa niitä oikein. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä puhutaan myös usein aineistolähtöisyydestä. Tämä tarkoittaa tutkimuksessa esiintyvien käsitteiden ja sanojen runsasta käyttöä. Tavallista on myös haastateltavien tai havainnoinnin kohteena olleiden henkilöiden käyttämien lauseiden hyödyntäminen. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa on yleistä vuoropuhelu teorian ja aineiston kesken. (Aaltio ym., 2020, s. 16)

5.3 Aineiston kerääminen teemahaastattelulla

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään erilaisia aineistonkeruumenetelmiä. Yleisimpiä näistä ovat erilaiset haastattelut (esimerkiksi teemahaastattelu), kyselyt ja havainnoimisen kautta kerätty tieto. Myös dokumenteista voidaan kerätä tietoa. Näitä erilaisia menetelmiä ja tiedon keräämisen tapoja voidaan laadullisessa tutkimuksessa hyödyntää yksinään, rinnakkain tai eritavoin yhdisteltynä riippuen tutkittavasta ongelmasta tai asiasta tutkimusresurssien mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 149)

Opinnäytetyöhön on valittu aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelu. Haastattelu on valikoitunut aineistonkeruumenetelmäksi, koska sen avulla voidaan saada syvällistä tietoa ja kuulla tietyn valitun ryhmän, eli neljän eri perhepäivähoitajan mielipiteitä. Haastattelu tuntui

luontevalta, koska siinä haastattelijan ja haastateltavan välille kehittyy vuorovaikutus, ja siinä on mahdollisuus myös vapaalle keskustelulle. Vuorovaikutus haastattelijan ja haastateltavan välillä näyttelee haastattelussa olennaista osaa. Varsinkin keskustelunomaisessa haastattelussa vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Tätä kautta haastattelijalle avautuu mahdollisuus vaikeidenkin tutkittavien aiheiden lähestymiseen, ja tutkija pääsee näkemään niitä merkityksiä, joita haastateltavat antavat tutkittaville asioille. Tutkija voi parhaimmillaan haastattelun avulla päästä sen äärelle, miten tutkimuksen kohteena olevat henkilöt kokevat ja näkevät maailmaa ja elämää. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, s. 14) Kun aihetta on tarkoitus ymmärtää syvällisemmin, on haastattelu oiva keino tuottaa kattavasti ja monipuolisesti tietoa.

Opinnäytetyössä tutkitaan leikin tukemista ilmiönä tietyn kohderyhmän, eli perhepäivähoitajien näkökulmasta. Haastattelun etuna on, että pystytään valitsemaan henkilöitä, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä ja tietoa aiheesta. Tässä tapauksessa haastateltavat ovat neljä haastateltua perhepäivähoitajaa, koska juuri heidän näkemyksiään pyritään selvittämään. Koska työssä halutaan ottaa selville, mitä toinen ihminen ajattelee ja miten hän toimii, on järkevintä kysyä asiaa. Näin ollen haastattelun ja kyselyn idea on hyvin yksinkertainen. Haastattelun etuna on myös joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa ja tarkentaa kysymyksiä, ja korjata mahdollisia väärinymmärryksiä. Suullisessa ja kasvokkain käydyssä haastattelussa on myös mahdollisuus keskustelun käymiseen haastattelijan ja haastateltavan välillä. Haastattelussa tutkija pystyy myös esittämään kysymykset siinä järjestyksessä, kun näkee aiheelliseksi. Koska tietoa halutaan yleensä kerätä mahdollisimman paljon tutkittavasta asiasta, on haastattelukysymykset mahdollisesti hyvä antaa haastateltaville etukäteen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 152) Näin on toimittu myös tässä opinnäytetyössä, eli haastateltavat ovat saaneet mahdollisuuden tutustua haastattelukysymyksiin ennen haastattelutilannetta.

Aineiston keräämiseen valmistauduttiin tekemällä etukäteen aineistonhallintasuunnitelma, johon on mietitty alustava suunnitelma aineistonkeruun menetelmistä ja tutkimuseettisistä asioista, jotka siihen liittyvät. Aineistonhallintasuunnitelmasta käy ilmi, miten tietoa kerätään, miten sitä säilytetään, ja miten tietosuoja-asioista huolehditaan. Aineiston keräämiseen valmistauduttiin myös suunnittelemalla haastattelukysymysten runko, jonka pohjalta teemahaastattelu toteutettiin. Haastattelutilanteen sujuvuutta edistettiin myös varmistamalla äänityslaitteen, eli sanelimen toimivuus, ja sen käyttöä etukäteen harjoittelemalla. Itse haastattelutilannetta harjoiteltiin myös ystävän kanssa, jotta haastattelutilanne sujuisi luontevammin.

Opinnäytetyöhön on valittu haastattelun lajeista nimenomaan teemahaastattelu ja se sopii työhön hyvin, koska siinä edetään tiettyjen etukäteen valittujen, aiheen kannalta olennaisten teemojen ja niiden mukaan laadittujen kysymysten varassa. Haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, s. 107) Siinä on siis olemassa struktuuri, mutta tilaa on myös tilanteessa syntyvälle keskustelulle ja tajunnanvirralle. Teemahaastattelussa on mahdollista tarkentaa ja syventää kysymyksiä haastateltavien vastauksiin perustuen, ja siinä annetaan arvoa ihmisten tulkinnoille asioista, heidän asioille antamilleen merkityksille, ja merkityksien syntymiselle vuorovaikutuksessa. Tarkoituksena on merkityksellisten ja tutkimuksen tavoitteiden ja tehtävien etsimien vastausten löytäminen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.159)

Haastattelussa pyrittiin luomaan rento, avoin ja turvallinen tunnelma haastateltavien ja haastattelijan välille. Haastattelu pyrittiin toteuttamaan rohkaisevalla ja innostavalla otteella, jossa haastattelijalla on aidosti läsnä ja osoittaa kuuntelevansa haastateltavaa. Ylimääräistä johdattelua on pyritty välttämään, ja on pyritty siihen, että haastateltavilta saadaan heidän oma ja totuudenmukainen näkemyksensä aiheesta. Toivottavaa oli, että haastattelu etenisi jouhevasti valmiiksi mietittyjen kysymysten ohjaamana, joiden avulla aihetta on myös rajattu. Kuitenkin myös vapaan keskustelun syntyminen oli toivottua. Haastattelu toteutettiin haastateltavien toivomassa paikassa, eli heidän kotonaan. Haastateltavien koti oli samalla myös tutkittava varhaiskasvatusympäristö, sillä perhepäivähoitajien työ tapahtuu heidän kotonaan.

5.4 Aineiston analyysi teemoittelulla

Teemahaastattelussa syntynyt aineisto voi olla hyvinkin runsas. Mitä rikkaampi dialogi haastattelijan ja haastateltavien välillä on ollut, sitä rikkaampi ja runsaampi on yleensä myös siitä kertynyt materiaali. Aineistoa on siis analysoinnin helpottamiseksi järkevää järjestää kirjalliseen muotoon, eli litteroida aineisto ja analysoida sitä tietokoneella. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, s.363) Opinnäytetyössä haastateltiin neljää perhepäivähoitajaa, ja näistä haastatteluista syntyi litteroitua tekstiä reilut 30 sivua fontilla 11 ja rivivälillä 1,5. Aineisto ei välttämättä ole valtava, mutta muuttaminen kirjalliseen muotoon vei kuitenkin oman aikansa. Litterointi toteutettiin niin, että haastattelun kielellistä ulkoasua siistittiin hiukan, niin että pois jätettiin turhat huokailut ja täytesanat, kuten ”öö, ja niinku”. Kuitenkin haastateltavien vastausten sisältö pysyi merkitykseltään samanlaisena kuin nauhoitetussa versiossa, eikä heidän vastaustensa luonnetta muutettu. Tekstin ulkoasua ainoastaan muutettiin siistimmäksi.

Kun aineisto saatiin muutettua kirjalliseen ja ulkoasultaan siistimpään muotoon, voitiin sen analysoiminen aloittaa. Analyysimenetelmäksi valikoitui opinnäytetyöhön teemoittelu, joka on yksi sisällönanalyysin muoto, jolla aineistoa jäsenellään teemojen mukaan. Sisällönanalyysi tunnetaan monikäyttöisenä menetelmänä. Se on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan hyödyntää monipuolisesti laadullisessa tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.192)

Teemoittelu on analyysimenetelmä, jossa pyritään aineiston jäsentelyyn ja lajitteluun aineistossa esiintyvien eri aiheiden mukaan. Tätä kautta voidaan vertailla erilaisia aineistossa esiintyviä teemoja ja pohtia eri teemojen mukaisia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.196)

Teemoittelussa tavallista on myös se, että paikannetut teemat ovat tutkimusongelman tai -kysymyksen kannalta olennaisia. Siinä tuodaan esille seikkoja ja asiakokonaisuuksia, jotka ovat tutkimuksen tarkoituksen kannalta olennaisia. Teemojen havainnollistamiseksi hyödynnetään sitaatteja, eli katkelmia aineistosta, jotka tukevat teemoittelun pohjaa. Teema-analyysiä tehdessä haastatteluaineistosta on myös hyvä muistaa, että haastattelun teemat eivät ole sama asia kuin analyysissä syntyvä aineiston teemoittelu. Teemat syntyvät analyysin tuloksena ja ne ovat aineistossa toistuvia asioita (Juhila, n.d.).

Aineistoa ryhdyttiin käymään läpi niin, että tarkoituksena oli löytää haastatteluista yhteneviä teemoja. Jotta aineiston analysoiminen olisi helpompaa ja voitaisiin nostaa aineistosta esille sitaatteja niin, että ne olisivat helposti tarkasteltavissa, luotiin havainnollistava taulukko. Teemoittelun avulla nousi aineistosta esiin kolme pääteemaa, jotka ovat kasvattajan asenne ja näkemykset itsestään leikin tukijana, leikin tukemiseen käytetyt apukeinot ja leikin tukemisen pyrkimykset. Nämä on edelleen jaoteltu alateemoihin, joita ovat kasvattajan suhtautuminen leikkiin, kasvattajien näkemykset omasta roolistaan leikissä, leikin mahdollistaminen, havainnointi ja dokumentointi, oppimisympäristön muokkaaminen ja varustelu, oppimistavoitteet, sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen tukeminen sekä kasvun ja kehityksen tukeminen. Taulukossa 1 on nähtävillä haastatteluaineistosta nostettuja ilmaisuja, jotka tukevat näitä teemoja.

Taulukko 1: Perhepäivähoitajien vastauksista luodut teemat

Haastattelussa esiintynyt ilmaisu	Alateema	Pääteema
<p>”Se on minulle tärkeää, että jokainen pääsee mukaan silloin, jos haluaa”</p> <p>”Näen sen ihan positiivisena asiana”</p> <p>”Leikki on tosi tärkeä”</p> <p>”Se on tärkeää, että leikkii ja käyttää mielikuvitusta”</p> <p>”Uskon, että olen leikissä tarpeeksi läsnä”</p>	Kasvattajan suhtautuminen leikkiin	Kasvattajan asenne ja näkemys itsestään leikin tukijana
<p>”Enemmän itse olen omasta mielestä mahdollistaja”</p> <p>”Välillä tuntuu, että olisi poliisina”</p> <p>”Voi olla sivusta seuraajana, tai auttaa leikkiä kehittymään”</p> <p>”Aktiivinen leikkijä, eli otetaan oma rooli siitä leikistä”</p> <p>”Sovittelijan rooli siinä”</p>	Kasvattajien näkemykset omasta roolistaan	
<p>”Silloin kun lapset leikkivät, niin annan heille kyllä mahdollisuuden leikkiä”</p>	Leikin mahdollistaminen	Leikin tukemisessa käytettävät apukeinot

<p>"Yleensä yritän sitten ohjata sitä leikkiä eteenpäin"</p> <p>"Mieluummin mahdollistaa, kun ideoi puolesta"</p> <p>"Jos he haluavat, että autan rakentamaan majaa, niin sitten rakennetaan maja"</p> <p>"Aikuinen on se, joka katsoo, että lapsilla riittää leikkiin sitä juttua"</p>		
<p>"Kun lapset leikkivät, niin siinä sivussa havainnoin"</p> <p>"Otan ideoita, vaikka askarteluihin, ja havainnoin mikä heitä kiinnostaa"</p> <p>"Kun havainnoi lasten mielenkiinnon kohteita, sitten sitä rikastuttamistakin tapahtuu sitä kautta"</p> <p>"Dokumentoin kuvaamalla ja videoimalla"</p> <p>"Valppaana pitää olla"</p>	<p>Havainnointi ja dokumentointi</p>	
<p>"Siellä on saatavilla asioita, leluja, tekemistä"</p> <p>"Leluja tarjolle, askartelu- ja piirtämismahdollisuuksia"</p> <p>"Saavat niin kuin liikkua sen leikin mukana. Se ei ole vaan määrätty paikka missä saa leikkiä"</p> <p>"Mahdollistan ulkona olevat oppimisympäristöt myös, kuten metsät ja puistot"</p>	<p>Oppimisympäristön muokkaaminen ja varustelu</p>	

<p>”Oppia uusia asioita monipuolisesti”</p> <p>”Oppimistavoitteet mielessä tehdään leikkiä, lasketaan niissä, katsotaan värejä ja kaikennäköistä tämmöistä”</p> <p>”Mallintaminen, esimerkiksi kun he leikkivät kotileikkiä niin siinä mallintavat vanhempien tekemisiä”</p> <p>”Se, että oppii tiettyjä asioita. Se on kaiken leikin tavoite”</p>	<p>Oppimistavoitteet</p>	<p>Leikin tukemisen pyrkimykset</p>
<p>”Leikissä oppii myös sosiaalisia suhteita keskenään”</p> <p>”Sosiaalisia taitoja tai niitä kaveritaitoja harjoitellaan siinä leikissä tosi paljon”</p> <p>”Vuorovaikutushan siinä kehittyy leikkiessä. Jos tulee riitatilanteita, huomaa ettei aina tarvitse edes mennä väliin, kun ne pystyvät sen keskenään sopimaan”</p>	<p>Sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen tukeminen</p>	
<p>”Sehän liittyy kaikkeen kasvuun ja kehitykseen se leikki”</p> <p>”Siinä tapahtuu kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä”</p> <p>”Käsitlevät aiheita ja asioita siinä sitten samalla kun leikkivät”</p> <p>”Esimerkiksi se, kun me menemme metsään ja kävelemme polkua pitkin,</p>	<p>Kasvun ja kehityksen tukeminen</p>	

siinä on jo tavoitteena, että me opimme hallitsemaan kehoamme”		
--	--	--

5.5 Tutkimuseettisyys ja -kestävyys opinnäytetyössä

Opinnäytetyötä tehdessä on otettava huomioon tutkimuseettisyys ja -kestävyys, eli hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattaminen. Tutkimuksen eri vaiheissa aina ideoinnista tulosten esittämiseen pidetään koko ajan takaraivossa tutkimuseettiset asiat. Myös tutkimuksen kestävyys on oleellinen asia tutkimusta tehdessä. Eettisyys ei koske vain tiettyä tutkimukseen kuuluvaa vaihetta, vaan se on nimenomaan esillä kaikissa tutkimuksen vaiheissa. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, s 31) Tutkimuseetiikalla tarkoitetaan tutkimuksessa noudatettavia sovittuja pelisääntöjä suhteessa tutkimuksessa mukana oleviin tahoihin, kuten tutkimuskohteeseen, toimeksiantajiin, rahoittajiin ja kollegoihin. Hyvällä tieteellisellä käytännöllä taas tarkoitetaan, että tutkimuksen tekijät noudattavat eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Tiedonhankinnassa hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tutkija perustaa tiedonhankintansa oman alan tieteellisen kirjallisuuden tuntemukseen, muuhun asianmukaiseen kirjallisuuteen, havainnointiin ja oman tutkimuksensa analysointiin. (Vilkka, 2021, s.70) Opinnäytetyössä on sitouduttu käyttämään näitä hyvän tieteellisen käytännön tukemia tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, ja tiedostamaan tutkimuseettiset asiat jokaisessa työn vaiheessa. Tutkimus on myös sosiaalisesti kestävä, sillä tutkimus on toteutettu oikeudenmukaisesti, tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti kaikkia tutkimuksen osapuolia ajatellen.

Tutkimuksessa on huolehdittu siitä, että tutkittavien (perhepäivähoidon työntekijöiden) yksityisyyttä suojellaan. Tutkittavat eivät ole tutkimuksesta tunnistettavissa, ja heidän henkilötietojaan ei ole tutkimuksessa näkyvillä. Tutkittavia on informoitu siitä, mihin he ovat osallistumassa, ja heiltä on pyydetty tutkimukseen suostumus. Tutkittavia on tiedotettu tutkimuksen toteuttamistavoista sekä aineistohallintaan liittyvistä asioista. Tutkimusta varten on tehty tietosuojailmoitus, jossa on selitetty, täsmennetty ja perusteltu keinot, joilla tietosuoja-asioista huolehditaan. Tutkittavat ovat haastattelutilanteessa olleet tietoisia siitä, että haastattelut nauhoitetaan, jonka jälkeen ne muutetaan kirjalliseen muotoon, eli

litteroidaan. Lopulta äänitetty aineisto hävitetään opinnäytetyön aineiston analyysin valmistuttua.

Opinnäytetyötä varten tehdyssä yhteistyössä perhepäivähoitajien kanssa on ollut koko ajan läsnä vapaaehtoisuuden korostaminen, kunnioitus ja arvostus, rehellisyys ja avoimuus. Aineistonkeruuta aloittaessa perhepäivähoitajiin on oltu yhteydessä sähköpostitse, ja tiedusteltu heidän halukkuuttaan osallistumaan tutkimukseen. Kun heidän suostumisestaan oli selvyys, annettiin heille itse mahdollisuus valita teemahaastattelun ajankohdasta, jolla aineistoa kerättäisiin. Hyvissä ajoin ennen kutakin haastattelua osallistujille lähetettiin tutkimuksen saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksen tavoitteista ja tietosuoja- asioista. Etukäteen heille toimitettiin myös teemahaastattelun runko, mikäli he halusivat tutustua kysymyksiin etukäteen. Osallistujille korostettiin, että opinnäytetyön tekijään voi olla yhteydessä mistä vain mieltä askarruttavista asioista. Haastattelutilanteesta on pyritty tekemään luonteva ja rento.

Tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti tutkimuksen toteutuksessa on pyritty pysymään objektiivisena, eli puolueettomana. Haastateltavia on kohdeltu samanarvoisesti ja puolueettomasti. Tutkimuksessa on pyritty välttämään omien uskomuksien, asenteiden ja arvostusten sekoittamista tutkimuskohteeseen, eli perhepäivähoitajien näkemyksiin. Haastattelut on pyritty toteuttamaan heidän kanssaan niin, että niissä säilyisi samanarvoisuus, objektiivisuus, rehellisyys ja avoimuus. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 25)

6 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa esitellään analyysivaiheessa teemoittelun avulla saadut tulokset. Teemoittelu tuotti kolme pääteemaa leikin tukemiseen. Ensimmäinen pääteema on kasvattajan asenne ja näkemys itsestään leikin tukijana. Toiseen teemaan nousi leikin tukemisessa käytettävät apukeinot, ja kolmas teema keskittyy käsittelemään leikin tukemisen pyrkimyksiä. Teemoja tukemaan on nostettu sitaatteja haastatteluista.

6.1 Kasvattajan asenne ja näkemys itsestään leikin tukijana

Ensimmäisessä teemassa nousivat esille kasvattajien, eli perhepäivähoitajien asennoituminen leikkiä kohtaan, ja se, millaiseksi he oman roolinsa kokivat leikissä. Leikin tukemisen kannalta voi katsoa olennaiseksi kasvattajan oman suhtautumisen leikkiin. Pitääkö kasvattaja leikkiä yhdentekevänä vai merkityksellisenä? Onko kasvattajasta

mukavaa liittyä lasten seuraan leikkimään, ja onko leikkiin helppo heittäytyä mukaan? Asenteet leikkiä kohtaan oli tutkimustulosten perusteella hyvin yhtenäistä. Leikkiä pidettiin tärkeänä ja arvostettavana asiana, johon kasvattajan osallistuminen ja läsnä oleminen on tarkoituksenmukaista ja suotavaa. Leikin tärkeyttä korostettiin vastauksissa, ja jos leikkiin ei ollut aikaa tai muuten mahdollista osallistua, sitä pidettiin harmillisena. Haastateltavien perhepäivähoitajien asenne leikkiä kohtaan vaikutti olevan positiivinen, ja leikissä on mieluisaa ja vaivatonta olla mukana. Usein kasvattajan osallistumista leikkiin pidettiin positiivisena asiana.

Joo siis, kyllä ihan päivittäin olen mukana siellä leikissä. Ja koen helpoksi. Kun lapsia kuuntelee ja osallistaa heitä mukaan, niin se menee sillä lailla jouhevasti.

Osallistun juuri sen tarpeen mukaan. Aika useinkin, ja koen sen helpoksi. Menen hetkeksi mukaan, ja siksi aikaa, että leikit lähtevät sujumaan. Tai sitten jos minulla on siihen jotain lisää annettavaa, voin rikastuttaa sitä leikkiä.

Leikkiä pidettiin perhepäivähoitajien vastauksissa arvostettavana asiana, mutta siihen osallistumista ei pidetty joka kerta tarpeellisena tai pakollisena. Vastauksissa toistui näkemys siitä, että leikkiin on hyvä osallistua, mutta se ei ole aina tarpeellista esimerkiksi silloin, kun leikit sujuvat hienosti lapsilla keskenään. Asenteissa toistui ajatus siitä, että jos leikki luonnistuu lapsilta sujuvasti, ei aikuisen joka kerta kannata mennä mukaan.

Jos leikit sujuvat hyvin ja on sellainen hyvä leikki menossa, niin ei silloin minun mielestäni aikuisen tarvitse siihen välttämättä osallistua.

Mutta jos leikit sujuvat, niin ei siihen silloin edes aikuisen kannata mennä, koska lapset käyttävät mielikuvitusta ja heillä on paljon ajatuksia ja ideoita. Ja monesti he pyytävät, jos haluavat että aikuinen osallistuu.

Kasvattajien näkemyksiin itsestään leikin tukijana voidaan nähdä olennaisesti myös kasvattajien erilaiset roolit. Perhepäivähoitajien vastauksissa oli nähtävillä monenlaisia erilaisia rooleja. Vastauksissa oli yhtenäistä se, että valittu rooli oli erilainen riippuen tilanteesta, lapsista ja muista muuttuvista tekijöistä. Tilannetajun nähtiin olevan suuressa osassa siinä, minkälaisen roolin itselleen valitsee. Myös lasten erilaiset luonteet, temperamentit ja yksilöllisyys otettiin huomioon, kun kasvattaja valitsi rooliaan leikissä. Esimerkiksi jos kasvattaja havaitsi jollain lapsella olevan hankala päästä leikkiin mukaan, kasvattajan oli hyvä valita leikkiin mukaan pääsemisen varmistajan rooli. Vaihtoehtoisesti, jos

lapset eivät tuntuneet pääsevän alkuun leikissään, oli hyvä kasvattajan valita leikin käynnistäjän rooli.

Jos joku ei keksi tai pääse siihen leikkiin mukaan. Tavallaan se juuri on minulle tärkeää, että kaikki pääsevät mukaan silloin, jos haluaa.

Lapset ovat erilaisia siinäkin, että jotkut osaavat leikkiä ihan pienestä ja mielikuvitusta riittää. Osa ottaa sen johtohahmon siinä leikissä, että vie toisiakin lapsia eteenpäin leikissä. Ja silloin näen, että aikuinen on vain se, joka mahdollistaa. Sitten jos tarvitaan jotain juttuja siihen, niin aikuinen on se, joka katsoo, että lapsilla riittää leikkiin sitä juttua.

Niin pystyy sitten jollakin vinkillä auttamaan leikin alkuun.

Joku (lapsi) voi tosiaan sitten tarvita oikeasti siihen sitä apua, että ne saavat siinä jonkun jutun käyntiin.

Perhepäivähoitajien vastauksissa tuli ilmi myös tarve sovittelijan ja kiistojen selvittelijän roolille. Monissa vastauksissa tuotiin esiin konfliktitilanteet, ja lasten kaipaama, aikuiselta tuleva avun ja tuen tarve näissä tilanteissa. Vastauksien mukaan lapsilla ei aina ole valmiuksia ratkaista konfliktitilanteita itse, vaan he tarvitsevat aikuisen apua. Toisaalta vastauksista kävi ilmi, että perhepäivähoitajat eivät koe, että aikuisen tulisi puuttua tilanteisiin aina, vaan välillä on hyvä antaa lasten yrittää selvittää tilanne omin neuvoin.

Jos tulee riitatilanteita, huomaa ettei aina tarvitse mennä edes väliin, kun ne pystyvät keskenään sen sopimaan.

Joo, eli ainakin jos on jotakin konflikteja tai riitoja, siinä vaiheessa yleensä puututaan, jos tarvitsee.

Antaa lasten keskenään ensin yrittää, jos onnistuu jonkin pienen asian selvittely. Leluistahan tulee usein riitaa, toinen haluaa ottaa vaikka kädestä.

Muita vastauksissa yhtenäisesti esiin nousseita rooleja, joita perhepäivähoitajat kertomansa mukaan ottavat leikissä, oli muun muassa niin sanottu poliisin rooli, rauhoittelija, valvoja, ohjaaja, rikastaja, innostaja, mukana leikkijä ja sivusta seuraaja. Vastauksissa painottui aikuisen roolin vaihtuvuus ja monimuotoisuus, joka muuttuu tilanteen ja lasten tarpeen

mukaan. Tuloksia voi pitää melko luotettavina ja yhtenäisinä, mutta luotettavuuteen voi vaikuttaa eri tekijöitä. Esimerkiksi jos vastaaja on kokenut jonkinlaisia paineita tai odotuksia vastata tietyllä sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla, tulosten luotettavuus voi kärsiä.

6.2 Leikin tukemisessa käytetyt apukeinot

Toinen syntynyt teema on perhepäivähoitajien käyttämät apukeinot leikin tukemisessa. Haastatteluissa nousi esiin yhteneväisiä vastauksia siihen, mitä apukeinoja perhepäivähoitajat käyttävät, jotta leikkiä voidaan tukea. Näitä leikin tukemisen keinoja ovat leikin mahdollistaminen, havainnointi ja dokumentointi, sekä oppimisympäristön muokkaaminen ja varustelu. Mahdollistamista käytettiin keinona leikin tukemiseen monilla eri tavoilla. Vastauksissa esiintyi sana mahdollistaa, mutta sen lisäksi mahdollistamista monien asioiden voidaan ajatella olevan leikin mahdollistamista. Perhepäivähoitajat tuntuivat pitävän hyvin tärkeänä, että lapset saavat mahdollisuuden leikille, ja kokivat mahdollistamisen yhdeksi tärkeimmistä tehtävistään. Lapsille oli tärkeä luoda tunne, että he saavat leikkiä, ja aikuinen on läsnä, apuna ja tukena. Vastauksissa nousseita mahdollistamisen muotoja olivat esimerkiksi mallin näyttäminen, ohjeiden ja ideoiden antaminen joko suullisesti tai muulla tavalla, leikin eteenpäin ohjaaminen, yhdessä tekeminen ja leikkiminen, sekä tilan ja ajan antaminen leikille.

Aikuinen on se, joka mahdollistaa.

Mallin näyttäminen on myös aika tärkeä, annan heille mahdollisuuden käyttää mielikuvitusta. Jos minä eläydyn ja olen siinä mukana, niin se innostaa myös lapsia siihen.

Silloin kun lapset leikkivät niin annan heille kyllä mahdollisuuden leikkiä.

Minä olen se mahdollistaja, en estä sitä. Yritän havainnoida mitä he tykkäävät leikkiä ja mahdollistan sen sitä kautta

Havainnointia ja dokumentointia käytettiin myös vastausten mukaan leikin tukemisen apukeinona. Perhepäivähoitajista oli tärkeää, että aikuinen on niin sanotusti silminä ja korvina, koko ajan havainnoimassa mitä lapset tekevät ja mistä he ovat kiinnostuneita. Havainnoiminen oli myös ensisijaisen tärkeää, koska kasvattajan on hyvä olla jatkuvasti

kartalla siitä, mitä leikeissä ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuu. Silloin aikuinen huomaa esimerkiksi riitatilanteet, joissa lapset kaipaavat aikuisen apua, tai aikuinen voi mennä auttamaan sellaisen lapsen leikissä alkuun, joka ei siihen vielä ole päässyt. Perhepäivähoitajien vastauksista kävi ilmi, että havainnoiminen tulee hyvin luonnollisesti, ja sitä tulee tehtyä koko ajan työn lomassa ihan tiedostamattakin.

Havainnointi on silminä ja korvina oloa, ja koko ajan läsnä perhepäivähoitajan työssä. Havainnoinnin avulla varmistetaan, että leikki toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla, ja havainnoinnin kautta aikuinen huomaa milloin tarjota tukeaan lapsille. Myös dokumentointia käytettiin vastausten mukaan leikin tukemisen keinona. Useampi perhepäivähoitaja mainitsi pitävänsä jokaisesta lapsesta ”Kasvun kansiota”, joka on aivan konkreettinen kansio (ei sähköinen), johon talletetaan kuvia, tekstiä ja lasten piirroksia. Kansion pitäminen aloitetaan heti, kun lapsi aloittaa perhepäivähoidossa, ja sinne lisäillään materiaalia säännöllisesti. Kansiossa näkyy erilaisia leikkejä, joista lapset pitävät, ja kuvia lapsista leikkihetkissä. Yhdeksi dokumentoinnin keinoista mainittiin valokuvaaminen, jota perhepäivähoitajat kertoivat tekevänsä säännöllisesti. Useampi perhepäivähoitaja mainitsi myös, että välillä he katselevat yhdessä lasten kanssa kuvia iPadista, ja tällä tavalla lapsetkin pääsivät palaamaan johonkin tiettyyn leikkihetkeen. Perhepäivähoitajat kertoivat myös tekevänsä joskus muistiinpanoja lasten leikeistä, varsinkin jos leikit ovat olleet erityisen hyviä ja innostavia.

Havainnointia tapahtuu ihan jatkuvasti. Sitähän teen ihan koko ajan.
Dokumentoin kuvaamalla ja videoimalla.

Valokuvaamalla ja kirjoittamalla muistiin. Ja sitten tietyn välein katselemme iPadilta meidän valokuviamme lasten kanssa, ja sieltä nousee taas jotain uusia asioita niiden kuvien välityksellä. Kirjoitan niitä ylös ja sitten taas toteutetaan lisää sitä mikä heitä kiinnostaa. Jalostetaan sitä mitä on jo aikaisemmin tehty.

Pääsääntöisesti niin, että kun lapset leikkivät, niin siinä sivussa havainnoin. Välillä olen ehkä enemmän paikoillani ja kuuntelen, olen siinä sivussa ja mietin mitä he leikkivät. Sitä kautta otan ideoita, vaikka askarteluihin ja havainnoin mikä heitä kiinnostaa.

Myös oppimisympäristöllä oli perhepäivähoitajien vastausten mukaan merkitystä leikin tukemisessa. Oppimisympäristön muokkaamista ja varustelua suotuisaksi pidettiin yhtenä leikin tukemisen apukeinoista. Yhteneväinen näkemys oli, että oppimisympäristön tuli olla

virikkeinen, monipuolinen ja innostava, ja siellä oli hyvä olla erilaisia leluja ja varusteita. Kasvattajan tehtäviin kuului varmistaa, että oppimisympäristö on leikkiin kutsuva ja hyvin varusteltu. Myös sitä pidettiin tärkeänä, ettei oppimisympäristö ollut liian rajattu (esimerkiksi pelkkään leikkihuoneeseen), vaan lasten oli mahdollista kuljettaa leikkiä myös muissa tiloissa ja huoneissa. Myös oppimisympäristön vaihtuvuus nousi esiin vastauksissa. Oli suotavaa, että sisätilojen oppimisympäristön lisäksi lapsille tarjottiin monipuolisia ulko-oppimisympäristöjä, esimerkiksi metsiä ja puistoja. Vastauksista selvisi, että oppimisympäristön on hyvä olla hyvin varusteltu ja monipuolinen, mutta myös sellainen että kaikki ei ole lapsille valmiiksi suunniteltu, vaan on mahdollista käyttää omaa mielikuvitusta. Vastausten mukaan oppimisympäristöä oli myös välillä hyvä jakaa, jos yhdessä tilassa kävi liian ahtaaksi leikkiä.

Siellä on saatavilla asioita, leluja, tekemistä. Voi käsillä tehdä, piirtää, maalata. On tavaroita saatavilla.

Ja sitten antaa sen mahdollisuuden, että se ei ole mitenkään suljettu pelkästään siihen lastenhuoneeseen, vaan leikit voi jatkua olohuoneen puolelle ja eteisen välitilassa voi olla. Saavat niin kuin liikkua sen leikin mukana. Se ei ole vain määrätty paikka missä saa leikkiä.

Sopivasti virikkeitä lapsille niin, että he saavat itse päättää mitä tekevät. Ei liian valmista, mutta niin että lapset keksivät mitä tekevät.

Lapset saavat tehdä mitä itse haluavat. Esimerkiksi mihinkään en ole meidän kodissa kieltänyt menemästä, ihan saa kulkea ja muuta. Mutta melkein pätykkäävät tuolla leikkihuoneessa olla. Mutta kun olemme minun kotonani, niin kyllähän tilat ovat päiväkotiin nähden rajalliset. Ulkoilemme paljon, mahdollistan ulkona olevat oppimisympäristöt myös, kuten metsät ja puistot.

Voihan sitä muuttaa juuri tarpeen mukaan, meilläkin on tuolla huoneita, että pääsee jakamaan ja erittelemään sitä leikkiä, isommat voi mennä eri huoneeseen ja saa sitä omaa rauhaa.

6.3 Leikin tukemisen pyrkimykset

Kolmanneksi ja viimeiseksi pääteemaksi nousi leikin tukemisen pyrkimykset.

Perhepäivähoitajien vastauksissa oli yhteneväisyyksiä ajatuksissa siitä, että mihin leikin tukemisella oikeastaan pyritään, ja miksi se on merkityksellistä. Vastauksista muodostui kolme alateemaa jotka ovat oppimistavoitteet, sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutustaitojen tukeminen, sekä kasvun ja kehityksen tukeminen. Perhepäivähoitajien vastauksissa oli näkyvillä, että leikin ajateltiin olevan kokonaisvaltainen osa lapsen elämää, joka vaikuttaa vahvasti lapsen kehitykseen. Leikin kautta lapsi opettelee uusia asioita ja ilmaisee itseään. Leikin nähtiin olevan myös keino asioiden käsittelyyn, joita vaikkapa kotona tapahtuu.

Se, että oppii tiettyjä asioita. Se on kaiken leikin tavoite.

No oppiminen!

Minun mielestäni lapset oppivat siinä asioita, aika monenlaista.

Oppimistavoitteet mielessä tehdään leikkiä, lasketaan niissä, katsotaan värejä ja kaikennäköistä tällaista.

Oppimisen lisäksi leikin tukemisen pyrkimyksenä nähtiin sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen tukeminen. Perhepäivähoidossa lapset leikkivät toisten lasten kanssa jatkuvasti, ja siinä he samalla opettelevat vuorovaikutustaitoja ja sitä, miten ollaan vuorovaikutuksessa toisen kanssa. Opitaan ottamaan toiset huomioon ja asettumaan toisen asemaan. Lapsilla nämä taidot ovat vielä kehittymässä, joten he tarvitsevat vuorovaikutuksessa usein vielä aikuisen tukea. Aiemmin mainittiin jo riita- ja konfliktitilanteet, joihin lapset kaipaavat kasvattajalta tukea. Vastauksissa mainittiin myös, että jos lapset joutuvat leikissä keskenään ”pattitilanteeseen” tai eivät pääse eteenpäin, on aikuisen tuki tarpeen. Leikin kautta tehtiin aikuisen ohjaamana positiivista vuorovaikutusta tukevia harjoituksia, kuten mukavien asioiden sanomista toisille. Vastausten perusteella leikki on oiva keino vuorovaikutuskeinojen harjoittamiselle.

Leikissä oppii myös sosiaalisia suhteita keskenään, ja tekemään.

Minun mielestäni sellainen, että sosiaalisia taitoja, tai niitä kaveritaitoja harjoitellaan siinä leikissä tosi paljon. Sen tukeminen on sellainen iso asia. Se on minun mielestäni tärkein varmaan. Kaveritaitoja tuetaan.

Niin ja leikissä harjoitellaan myös sitä, että osaa sanoa toiselle kivojakin juttuja. Meillä on ollut juuri näitä, että me harjoittelemme leikin kautta sanomaan jotain kivoja asioita kaverista. Onpas sinulla kiva mekko, onpas sinulla kiva paita, tällaisia asioita. Voidaan antaa kivoja juttuja kaverille.

Leikin nähtiin kytkeytyvän vahvasti lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen. Nimenomaan kokonaisvaltaisuuden käsite nousi esiin perhepäivähoitajien vastauksissa, leikin nähtiin olevan jollain tavalla läsnä lähes kaikessa, mitä lapset tekevät. Aiemmin on jo todettu, että leikki on lapselle tapa olla ja elää, joten tämä näkyy kokonaisvaltaisena asiana heidän elämässään. Leikki nähtiin myös lasten keinona käsitellä elämässä tapahtuvia asioita. Leikin kautta kasvattaja pystyy myös tekemään lapsille epämieluisista asioista (kuten perhepäivähoitajan käyttämässä esimerkissä potalla käymisestä) mieluisempaa ja hauskeempaa.

Lapset käsittelevät eri aiheita ja asioita, siinä sitten samalla kun leikkivät. Välillä huomaa, että hei, toi asia on varmaan kodista lähtöisin.

Sehän liittyy kaikkeen kasvuun ja kehitykseen se leikki. Jos ei leikkiä ole, niin mielikuvitus ei kehity. Siinä tapahtuu kokonaisvaltaista kehitystä.

Se on kyllä nimenomaan hyvin kokonaisvaltainen asia. Se leikki on ikään kuin joka asiassa mukana lapsilla.

Käydään vaikka potalla, siihenkin voi leikin ottaa mukaan. Jos joku ei tykkää potalla käymisestä, niin saadaan pienellä leikillä ikään kuin se asia mukavammaksi.

7 Johtopäätökset

Tulosten perusteella voidaan todeta, että opinnäytetyössä haastatellut perhepäivähoitajat arvostavat leikkiä, ja pitävät sen tukemista tarpeellisena ja hyödyllisenä. Leikkiä kohtaan ei tullut lainkaan vähättelevästi asennoituneita vastauksia. Vastauksissa ei tullut vastaan mitään sen kaltaista mielipidettä, että leikki ei kuuluisi millään tavalla aikuiselle. Sellaista näkemystä ei noussut, että kasvattajan tulisi ainoastaan pysyä poissa leikistä, tai että leikkiä ei pitäisi erityisemmin tukea. Perhepäivähoitajien näkemykset tuntuivat olevan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteidenkin mukaisia, eli leikki nähtiin yhtenä keskeisenä varhaiskasvatuksen toimintatapana (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022, s. 42).

Toki vastauksissa oli nähtävillä, että perhepäivähoitajat kokivat, ettei aikuisen suinkaan ole osallistuttava leikkiin joka kerta aktiivisen leikkijän roolissa. Kasvattajalla nähtiin olevan paljon erilaisia rooleja, joista aktiivinen leikkijä on vain yksi monesta. Innostajan, rikastajan, käynnistäjän ja mahdollistajan roolit mainittiin useasti. Pidettiin tärkeänä, että jokaisen lapsen on mahdollista päästä mukaan leikkiin, ja aikuisen tehtävä on mahdollistaa siihen pääseminen kaikille tasapuolisesti. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on turvata leikin edellytykset (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022, s. 43).

Vastauksissa toistui kokemus siitä, että aikuisen rooli oli usein sidonnainen lasten välillä syntyviin ristiriitatilanteisiin, eli kasvattaja toimi sovittelijana näissä tilanteissa lasten tarpeiden mukaan. Perhepäivähoitajien mielteissä oli huomattavissa ajatus siitä, että aikuisen rooli on muuttuva, ja se valitaan leikissä tilanteen mukaan. Aikuisen ”oikeaan” rooliin ei perhepäivähoitajien vastausten perusteella yhtä absoluuttista vastausta tai vaihtoehtoa, vaan rooli on tilannesidonnainen. Kasvattajan on tärkeä pitää lapset etusijalla, ja valita oma roolinsa lasten tarpeita silmällä pitäen. Hyvän tilannetajun koettiin olevan leikin tukemisessa olennaista.

Perhepäivähoitajat kokivat, että aikuisen on hyvä olla leikissä silminä ja korvina, jatkuvana havainnoijana. Havainnoinnin nähtiin olevan koko ajan läsnä leikin tukemisessa. Havainnointi on apuväline, jota tulee tehtyä ihan huomaamatta. Sanasta havainnointi voi tulla mieleen kuva kasvattajasta istumassa nurkassa muistilehtiö ja kynä kädessä tarkkailemassa lasten leikkimistä silmä kovana. Havainnoinnin ei tarvitse olla asia, johon tarvitsee erikseen ja suurella vaivalla ja valmistautumisella ryhtyä, vaan havainnointia tapahtuu koko ajan luonnollisesti. Yhdessä perhepäivähoitajan vastauksessa kuvailtiin osuvasti luonnollisesti tapahtuvaa havainnointia. Kun perhepäivähoitaja tekee päivän aikana ruokaa, ja lapset leikkivät sivummalla, perhepäivähoitaja on silti koko ajan tietoinen mitä lapset tekevät ja mitä leikissä tapahtuu. Hän on korvina ja valppaana, vaikei koko ajan istuisikaan lasten vieressä katsomassa heidän jokaista liikettään. Hän on hieman etäämmällä, mutta kuitenkin koko ajan tarkkailijan roolissa ja läsnä tilanteessa. Ulkopuolinen voisi ajatella, että tilanteessa aikuinen kokkaa ja lapset leikkivät. Todellisuudessa aikuisellakin on rooli lasten leikissä, mutta huomaamaton sellainen. Usein lapsille on tärkeää, että aikuinen on vain läsnä ja lähettyvillä, vaikei tämä tekisikään mitään ihmeellistä. Myös tämän koettiin olevan arvostettava rooli ja keino tukea leikkiä. Varhaiskasvatuksen käsikirjassa (Hujala & Turja, 2020, s. 92) kiteytetään vastaavanlainen ajatus aikuisesta lasten luovan leikin aikana, eli aikuisen tehtävä oli vetäytyä ja tarkkailla lapsia ”ulkoisesti passiivisena mutta sisäisesti aktiivisena” voidakseen suunnitella

lapsille heidän tarvitsemaansa toimintaa. Lasten kuuleminen oli esimerkissä tapahtunut heidän tietämättään kasvattajan hiljaisen havainnoinnin kautta.

Leikin tukemisessa nähtiin olennaisena myös ympäristöön liittyvät asiat. Vastauksissa pidettiin jopa itsestäänselvyytenä hyvin varustellun, monipuolisen ja rikkaan oppimisympäristön merkitys. Yhtenäisenä mielipiteenä oli, että virikkeinen, innostava ja kutsuva leikkiympäristö auttoi leikin tukemisessa. Perhepäivähoitajat kokivat, että kun oppimisympäristö on kohdallaan, leikki alkaa sujumaan usein melko vaivattomasti, ja kaikille löytyy jotakin tekemistä. Rikkaasta leikkiympäristöstä kasvattajan on myös helppo napata jokin leikki tai lelu, jolla lähteä rikastuttamaan leikkiä, tai vaihtoehtoisesti auttaa leikki alkuun. Toisaalta tuloksissa oli nähtävillä näkemys myös siitä, että lapset pärjäävät vähemmälläkin. He pystyvät keksimään leikkiä jopa tyhjässä huoneessa ja vähemmillä varusteilla. Eräs perhepäivähoitaja jopa pohti olevan suotavaa, ettei kaikkea aseteta ja laiteta ympäristössä lapsille valmiiksi, vaan he saavat käyttää omaa mielikuvitustaan. Myös metsän koettiin olevan loistava oppimisympäristö aivan luonnostaan, eikä se vaadi kasvattajalta erityistä varustelua tai vaivannäköä. Metsän ja ulko-oppimisympäristöjen koettiin olevan loistavia paikkoja leikkimiselle ja oppimiselle. Oppimisympäristön vaihtuvuutta pidettiin myös tärkeänä.

Valloittava Varhaiskasvatus- teoksessa esitetään ajatus siitä, että leikillä on huomattava merkitys lapsen kasvua ja kehitystä ajatellen. Asian voidaan katsoa olevan niin, koska leikillä on vaikutus lapsen kehitykseen kokonaisvaltaisesti monella eri osa-alueella. Leikin voi nähdä fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena toimimisen, olemisen ja kokemisen tapana (Koivula, ym., 2022, s.243). Myös tämän tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että perhepäivähoitajat ajattelivat leikistä hyvin samalla tavalla, eli hyvin kokonaisvaltaisena asiana lapsen elämässä. Leikin tukemista pidettiin tärkeänä, koska se vaikuttaa lapsiin suuresti. Koska leikin tärkeys ja kokonaisvaltaisuus tunnistettiin, pidettiin sen tukemista ja mahdollistamista yhtenä kasvattajan tärkeimmistä tehtävistä.

8 Pohdinta

Valitsin opinnäytetyöni aiheen, koska olen aina ajatellut, että leikki on ilmiönä kiehtova. Sitä voisi verrata esimerkiksi siihen, että aikuiset katsovat elokuvia ja lukevat kirjoja. Halutaan asettua jonkun toisen asemaan ja toiseen maailmaan, ja leikissä, elokuvassa tai kirjassa voi valita itselleen minkä vain roolin. Niiden voi ajatella olevan eräänlainen portaali johonkin, jossa voi oppia ja kokea asioita, mitä normaalielämässä ei välttämättä voi. Johdannossa

esitinkin vertauksen aikuisen ja lasten rooleista elokuvien ja satujen maailmassa. Ilmiönä leikki on mielestäni samankaltainen, ja aina myös ajankohtainen. Vaikka kuinka teknologia edistyy, uskon että lapsilla tulee aina olemaan halu leikkiä, samoin kuin aikuisilla kokea elämyksiä taiteen eri muotojen kautta. Ajattelin, että leikkiä olisi mielenkiintoista tutkia, sillä olen aina kokenut lasten heittäytymisen ja uppoutumisen leikkiin todella kiehtovaksi. Opinnäytetyötä aloittaessa aiheen rajaaminen tuntui aluksi hankalalta, ja leikin tukemisen käsite tuntui itsestä hyvin epämääräiseltä ja suurpiirteiseltä. En rehellisesti sanottuna oikeastaan tiennyt mitä kaikkea se todellisuudessa tarkoittaa. Siksi alku tuntui hyvin hankalalta, ja tuntui ettei itsellä ole minkäänlaista otetta siitä, mitä opinnäytetyössä oli tarkoitus tutkia ja tehdä.

Kuitenkin ryhdyttyäni tuumasta toimeen, ja aihetta käsittelevään kirjallisuuteen ja muihin lähteisiin perehtymällä alkoi valjeta, mistä leikin tukemisessa on kysymys. Tutkimusta tehdessäni olen huomannut, että leikin tukemiseen kuuluu monenlaisia asioita. Halusin tutkia leikkiä ja sen tukemista juuri kasvattajan näkökulmasta, koska nimenomaan aikuisen erilaiset roolit ja suhtautumistavat kiinnostivat. Olin hyvilläni huomattessani, että haastattelemani perhepäivähoitajat suhtautuivat leikkiin hyvin positiivisesti ja arvostavasti. Heitä haastatelllessani minulle tuli aidosti sellainen tunne, että heille leikillä on merkitystä, ja he haluavat taistella leikin puolesta. He näkivät leikin arvokkaana asiana lasten elämässä, ja sen mahdollistaminen oli yksi kasvattajan tärkeimmistä tehtävistä.

Tutkimusta tehdessä minulle on avautunut, kuinka kokonaisvaltainen asia leikki on lapsen elämässä, ja kuinka moniin osa-alueisiin se vaikuttaa. Näen leikin uusin silmin. Ennen ajattelin leikin olevan lapsille pääasiassa viihdykettä ja hauskaa ajanvietettä, mutta haastateltuani perhepäivähoitajia minulle valkeni paljon muita ulottuvuuksia leikistä ja sen tukemisen merkityksestä. Leikissä tapahtuu oppimista, vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten suhteiden vahventamista, ja kokonaisvaltaista kehitystä. Lisäksi se on lapselle keino käsitellä tunteita ja asioita. On selvää, että opinnäytetyöprosessin aikana opin paljon leikistä ja sen merkityksestä. Aloin ymmärtämään, mitä kaikkea leikin tukemiseen kuuluu. Lisäksi perehdyin tutkimuksen tekemiseen, ja minua yllätti kuinka paljon asioita pitää ottaa huomioon, kun tekee tutkimusta. Prosessiin kuuluu paljon asioita, kuten tarvittavien lupien hankkiminen, tietosuoja-asioista huolehtiminen ja tutkimusmenetelmien valitseminen. Haastattelijan rooli oli minulle uusi, ja ensimmäinen haastattelu jännitti. Siitäkin selvittiin, ja tuntui että seuraavat haastattelut menivät paremmin. Prosessissa on tullut kaikenlaista eteen, ja sen aikana on koettu sekä turhautumisia ja onnistumisia. Opinnäytetyön tekemistä ei turhaan kutsuta prosessiksi.

Oli myös hienoa päästä haastattelemaan perhepäivähoitajia heidän omaan työympäristöönsä, ja toivon että opinnäytetyöni herättelee kasvattajia ajattelemaan leikin tukemista ilmiönä moniulotteisemmin. Oli hienoa nähdä, kuinka positiivisessa valossa perhepäivähoitajat näkivät leikin, ja pitivät sitä arvossa. Perhepäivähoitajat kokivat leikin merkityksellisenä asiana lapsen elämässä, johon myös aikuisella on oma roolinsa. Leikin tukemisen koettiin olevan perhepäivähoitajien työssä tärkeä tehtävä ja velvollisuus, sillä jokaisella lapsella pitää olla mahdollisuus leikkimiseen. Se on heidän oikeutensa. Ilahduttavaa oli myös huomata, että perhepäivähoitajat eivät kokeneet leikin tukemista erityisen haasteelliseksi, vaan he kokivat pääasiassa tukemisen tapahtuvan melko luontaisesti ja vaivattomasti. Kaiken kaikkiaan perhepäivähoitajien vastauksista jäi sellainen olo, että leikin merkityksellisyys ja tärkeys on huomioitu, ja perhepäivähoitajat ovat lasten ja leikin puolella taitavina ammattilaisina.

Lähteet

- Aaltio, I., Holopainen, A., Huhtinen, A-M., Hurmerinta, L., Hänninen, V., Julkunen, S., Juuti, P., Kallio, T., Kekäle, J., Kiriakos, C., Koski, L., Mönkkönen, K., Nummela, N., Paalumäki, A., Palomäki, J., Puusa, A., Siltaoja, M., Sorsa, V., Tienari, J., Tuominen, J. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Eskola, J & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Helenius, A. & Lummelahdi, L. (2013). *Leikin käsikirja*. PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hujala, E & Turja, L. (2020). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. PS-kustannus.
- Hämeenlinnan kaupunki. (2023). Perhepäivähoito.
<http://www.hameenlinna.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/paivakodit-ja-perhepaivahoito/perhepaivahoito/>
- Ilkanheimo, K. (2018). ”Olenko leikin mahdollistaja vai estäjä”- Varhaiskasvattajan rooli päiväkodin leikkitoiminnassa. [Opinnäytetyö, Diakonia- Ammattikorkeakoulu].
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201804295874>
- Jantunen, T., Suutarla, S. & Heino, N. (2019). *Leikin taikaa. Miksi leikki on niin tärkeää?* Into kustannus Oy.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. (2013). *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Kirjapaja.
- Kirvelä, I & Törmälä, P. (2022). *Omaehtoisen leikin tukeminen perhepäivähoidossa*. [Opinnäytetyö, Hämeen Ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022102121516>
- Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. (2022). *Valloittava Varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Vastapaino.

- Laine, N. (2021). *Oppimisympäristöt leikin tukena varhaiskasvatuksessa- Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä*. [Opinnäytetyö, Hämeen Ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021090417439>
- Mäkelä, M. (n.d.) *Leikki- Mikä merkitys sillä on lapsen kehitykselle? Lapsen leikin kehitysvaiheet*. Lastenkasvatus.fi <https://lastenkasvatus.fi/leikki-mika-merkitys-silla-on-lapsen-kehitykselle/>
- Lindqvist, G. (1998). *Leikin mahdollisuudet. Luovaa leikkipedagogiikkaa päiväkotiin ja kouluun*. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylä.
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallituksen määräykset ja ohjeet.
- Opetushallitus. (2023). Perhepäivähoito. *Perhepäivähoidon pedagogisen toiminnan lähtökohtia*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perhepaivahoidon-pedagogisen-toiminnan-lahtokohtia>
- Piironen-Malmi, U. & Strömberg. (2008). *Välittämisen pedagogiikka*. Tammi.
- Juhila, Kirsi. (n.d.) Teemoittelu. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavat/teemoittelu> [Viitattu 20.10.2023.]
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Turunen, S. (2016). *"Nyt me tiedetään, että aikuisen kuuluukin leikkiä"*. *Kasvattajan rooli leikkiä edistävissä ja rajoittavissa tekijöissä*. Tutkimusraportti. Socca-Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Vilkkä, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.

Liite 1. Tutkimuksen saatekirje perhepäivähoidon työntekijöille

Hei!

Olen varhaiskasvatukseen suuntautunut sosionomiopiskelija Hämeen Ammattikorkeakoulusta. Teen Hämeenlinnan kaupungin tilaamaa opinnäytetyötä, tarkoitus on tutkia leikin tukemista varhaiskasvattajan näkökulmasta perhepäivähoidossa. Opinnäytetyön nimi on Leikki osana varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa- Perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseen on saatu tutkimuslupa Hämeenlinnan kaupungilta.

Työn päämääränä on tuottaa tietoa siitä, miten varhaiskasvattaja voi tukea lapsen leikkiä varhaiskasvatusympäristössä. Tässä tapauksessa varhaiskasvatusympäristö on perhepäivähoito. Aineistonkeruumenetelmäksi työhöni on valikoitunut teemahaastattelu, joka pitää sisällään leikin tukemiseen liittyviä kysymyksiä

Teemahaastattelu toteutetaan perhepäivähoitajien kanssa. Haastattelun neljää eri perhepäivähoitajaa erikseen heidän kanssaan sovitussa paikassa ja ajankohtana. Haastattelu nauhoitetaan nauhurille, ja myöhemmin se litteroidaan kirjalliseen muotoon. Tämän jälkeen nauhoitettu versio hävitetään. Haastattelu on anonymi. Haastateltavia ei mainita nimeltä, eivätkä he ole työstä tunnistettavissa. Tutkimukseen osallistuminen on luottamuksellista ja vapaaehtoista, ja opinnäytetyössä noudatetaan tutkimuseettisiä periaatteita.

Kiitoksia osallistumisesta!

Nea Huittinen, sosionomiopiskelija.

Sähköposti: nea1702@student.hamk.fi

Hämeen Ammattikorkeakoulu

Puh: xxx-xxxxxxx

Liite 2. Teemahaastattelu

Leikki osana varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa- Perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemisesta varhaiskasvatuksessa

Tutkimuskysymys: Miten varhaiskasvattaja voi tukea lapsen leikkiä perhepäivähoidossa?

Teema 1: Aikuisen rooli

- Millaisia erilaisia rooleja varhaiskasvattajalla voi olla lapsen leikissä?
- Missä tilanteissa kasvattajan on tarpeen osallistua/olla osallistumatta leikkiin?
- Osallistutko usein leikkiin ja koetko sen helpoksi?
- Miten rikastutat leikkiä?

Teema 2: Leikin tukemisen suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus

- Minkälaisia tavoitteita leikin tukemisella mielestäsi on?
- Miten havainnoit ja dokumentoit leikkiä?
- Suunnitteletko lapsille leikkitoimintaa? Minkälaista ja kuinka usein?
-

Teema 3: Leikin tukemisen haasteet:

- Koetko leikin tukemisen ja leikkiin osallistumisen haasteelliseksi?
- Voiko kasvattajan osallistuminen leikkiin olla haittaa?

Teema 4: Oppimisympäristön merkitys leikin tukemisessa:

- Minkälainen oppimisympäristö mielestäsi tukee leikkiä?
- Miten mahdollistat suotuisat leikkiolosuhteet oppimisympäristössä?

Liite 3. Aineistonhallintasuunnitelma

Aineistonhallintasuunnitelma, Opinnäytetyö 2023

Leikki osana varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa-

Perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemisesta varhaiskasvatuksessa

Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi

Nea Huittinen, SOSOP17

Aineistonkeruumenetelmä:

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmä on teemahaastattelu. Haastattelua varten laaditaan valmiita haastattelukysymyksiä, joiden lisäksi on toivottavaa, että haastattelussa syntyy vapaata keskustelua. Haastattelu nauhoitetaan sanelimeen, jonka jälkeen se litteroidaan kirjalliseksi versioksi. Litteroimisen jälkeen teemahaastattelun nauhoitettu versio hävitetään. Aineistoa käsitellään opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisilla, suojatuilla laitteilla, ja varmuuskopiot otetaan tekijän henkilökohtaiselle tallennusvälineelle. Kun tietoja ei enää tarvita, ne poistetaan laitteilta. Tietoja ja aineistoja ei käsitellä yleisessä käytössä olevilla laitteilla. Aineistosta ei paljastu kenenkään henkilökohtaisia eikä arkaluontoisia tietoja.

Valmiissa opinnäytetyössä ei julkaista mitään henkilötietoja.

Opinnäytetyöaineiston omistaa opinnäytetyön tekijä ja tilaaja, eli Hämeenlinnan kaupunki.

Tutkimusaineistoa ei käytetä opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Liite 4. Tietosuojailmoitus

1. Opinnäytetyön nimi, tekijä ja ohjaaja

Leikki osana varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa- Perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemisesta varhaiskasvatuksessa

Nea Huittinen

Mari Korhonen

2. Opinnäytetyön aikataulu.

Opinnäytetyö toteutetaan loppuun vuoden 2023 aikana.

3. Rekisterinpitäjä(t)

Tämä tietosuojailmoitus koskee Nea Huittisen Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomin opinnäytetyötä. Opinnäytetyön aiheena on Leikki osana varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa- Perhepäivähoitajien näkemyksiä leikin tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tämän opinnäytetyön rekisterinpitäjä on opinnäytetyön tekijä Nea Huittinen.

Yhteystiedot:
Nea Huittinen

Opiskelijan (HAMKin)sähköpostiosoite:

nea1702@student.hamk.fi

Opiskelijan puhelinnumero:

xxx-xxxxxxx

4. Kerättävät henkilötiedot

Opinnäytetyössä kerätään henkilötietoina tutkimukseen osallistuvien eli haastateltavan ääni nauhoitetuissa haastatteluissa. Opinnäytetyössä ei kerätä tarkoituksellisesti muita henkilötietoja, mutta niitä voi sisältyä kyselyn avovastauksiin / haastateltavien haastatteluvastauksiin.

5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Kerään henkilötietoja siinä muodossa, että aion toteuttaa opinnäytetyöni haastattelukysymykset sanelimelle nauhoitetun haastattelun muodossa. Tässä tallennetaan siis haastateltavan ääni, joka on henkilötieto.

Osallistujilta voidaan kysyä taustatietoina työkokemus eli kauan on työskennellyt perhepäivähoidossa tai varhaiskasvatuksen parissa. Tämä jotta tutkimuksessa voidaan toteuttaa vertailua eri pituisia uria tehneiden perhepäivähoidon työntekijöiden välillä.

6. Henkilötietojen kerääminen, säilyttäminen ja säilytysaika.

- Menetelmänä nauhoitettu haastattelu nauhuria tai sanelinta käyttäen.
- Käsittelemisen aineistoa omalla, salasanalla suojatulla tietokoneella, tallennus ja varmuuskopiointi opiskelijan henkilökohtaisella P-asetella. Tietoja käsittelee ainoastaan opinnäytetyön tekijä itse. Haastatteluaineisto litteroidaan ja hävitetään aineiston analyysin valmistuttua. Jos aineistossa ilmenee arkaluontoista tietoa, sitä käsitellään luottamuksellisesti ja se poistetaan opinnäytetyön aineiston analyysin valmistuttua. Opinnäytetyön tekemisessä noudatetaan tutkimuseettisiä periaatteita.
- Opinnäytetyön tekijällä on pääsy henkilötietoja sisältävään aineistoon.
- Valmistumisen jälkeen opinnäytetyöaineistoa säilytetään anonymisoituna (henkilötiedot poistettuna) yksi vuosi opinnäytetyön valmistumisen jälkeen opiskelijan toimesta. Tämän jälkeen opinnäytetyöaineisto tuhoetaan.

7. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste

Tässä ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössä henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on suostumus. (EU:n yleinen tietosuoja-asetus 6 artikla 1.a-kohta). Opinnäytetyön osallistujalla on oikeus peruuttaa suostumus milloin tahansa ilmoittamalla tästä rekisterinpitäjälle. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen suostumuksen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

8. Henkilötietojen suojaaminen

Opinnäytetyön aineiston keräämisen aikana tallennetaan vain opinnäytetyön tarkoituksen kannalta välttämättömiä tietoja. Opinnäytetyössä ei kerätä arkaluontoista tietoa. Opinnäytetyön tulokset julkaistaan niin, että ketään yksittäistä henkilöä ei voi tunnistaa. Opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista ja opinnäytetyöhön osallistuja antaa suostumuksen tutkimukseen.

9. Opinnäytetyön osallistujat eli rekisteröidyt

- HAMKin opiskelijat (pääasiassa sosionomi- opiskelijat)
- HAMKin henkilökunta

10. Henkilötietojen luovuttaminen tutkimuksen aikana

Opinnäytetyön ohjaajalla on pääsy tietoihin työn ohjausta ja hyväksymistä varten, mikäli tästä on erikseen sovittu. Muuten opinnäytetyön tekijä ei luovuta tutkimusaineistoa kenellekään. Tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

11. Tietosuojavastaava

Opinnäytetyöllä ei ole tietosuojavastaavaa.

12. Opinnäytetyön osallistujan (rekisteröidyn) oikeudet

Tietosuojalainsäädännön mukaisesti opinnäytetyön osallistujalle kuuluu oikeus saada pääsy tietoihin, oikaista tietoja, oikeus tietojen poistamiseen (oikeus tulla unohdetuksi), rajoittaa tietojen käsittelyä ja vastustaa henkilötietojen käsittelyä. Jos haluat käyttää jotain oikeuttasi, ota yhteys rekisterinpitäjään.

13. Oikeus valittaa viranomaiselle

Sinulla on oikeus tehdä valitus henkilötietojen käsittelyä valvovalle viranomaiselle, jos epäilet henkilötietojasi käsiteltävän vastoin tietosuojalainsäädäntöä: tietosuoja.fi / sähköposti: tietosuoja@om.fi